

Az 1956-os magyar, és az 1968-as párizsi fiatalság politikai tájékozottságának és öntudatának összehasonlítása a 21. századi fiatalságéval (14-25 éves korosztályra lekerekítve)

Jelige: GOL047

Lezárás dátuma: 2022. november 10.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
I. A huszadik század második felét befolyásoló tényezők	3
I. 1. A Szovjetunió és a szocializmus	4
II. Az 1956-os forradalom és az 1968-as párizsi diáklázadások	5
II. 1. Az 1956-os magyar forradalom rövid történelmi áttekintése	6
II. 2. A fiatalok szerepe és céljai az 1956-os forradalom során	8
II. 3. A forradalom eredménye, és a fiatalság folytatódó nyomora	9
II. 4. A párizsi diáklázadások rövid történelmi áttekintése	11
II. 5. A fiatalság szerepe és céljai a diáklázadások során	13
II. 6. A diáklázadások eredménye, azaz a résztvevők beteljesült vágyai	14
II. 7. További hatás: a szocializmus folytatódó szeretete Nyugaton	15
II. 8. Összegzés	16
III. A mai fiatalság politikai tájékozottsága és öntudata	17
III. 1. A kitöltőkről általában.....	18
III. 2. Mennyire követik a politikai életet a fiatalok?	22
III. 3. A fiatalok tájékozottsága és legjelentősebb forrásaik.....	25
III. 4. Egy aktív, és egy passzív magyar politikai résztvevő interjújának összehasonlítása.....	30
III. 5. A „red pill”, és egyéb internetes jelenségek	33
IV. Végösszegzés: a kutatás eredménye.....	35

Bevezetés

A mai 14-25 éves korosztályról általánosan megállapítható, hogy a politikai élet illetve események csak kevesek érdeklődési körébe tartozik, nem úgy, mint az 50 vagy 60 évvel ezelőtt élő kortársaikénak. Az 1956-os pesti srácokat, és az 1968-as párizsi fiatalok a mai napig rendkívüli tisztelet övezi hazájukban és világszerte egyaránt, hiszen amit képviseltek és elértek, nem csak határokon belül, hanem a nemzetközi mércén is jelentősnek bizonyult.

A tanulmány első részében górcső alá veszem a korabeli helyzet ideológiai hátterét nagy általánosságban, majd a második felében feltárom a fiatalok jelentőségét az 1956-os forradalom és az 1968-as diáklázadások során, illetve hogy a szocializmus képe milyen módon élt tovább a történetek után, ezt követően a második részben Szabó Andrea MTA kutató, és a saját kutatásom segítségével összehasonlítom az akkori, és a mai fiatalság politikai részvételét, tájékozottságát és öntudatát.

A dolgozat első felében több kérdés is felmerülhet: miért ez a korosztály, miért a fiatalok? Miért az egyetemisták, és miért a 14 évesek? Miért nem a katonaság, vagy a tanárok, vagy a munkás réteg harcolt a szabadságukért, vagy állt ki a változás mellett? Ebben a fejezetben célom felfedni ennek a jelenségnek az okait, illetve feltárni a két forradalom eredményét, hatását, és választ találni arra, hogy a felvonultak között mégis miért ez a bizonyos korosztály volt az értékek képviselője, a „*változás elhozója*”.

I. A huszadik század második felét befolyásoló tényezők

1921-ben véget ért az orosz polgárháború, amellyel a bolsevikok ténylegesen megszerezték a hatalmat az óriási ország felett: a szocializmus, bár nem pontosan ettől a dátumtól számítva, de innentől tényleges fenyegetést jelentett a nyugati hatalmakkal szemben. Egyre több kommunista párt és mozgalom bukkant fel és acélosodott meg, egyre inkább felborítva az államok egykori rendszereit, viszonylagos békéjét. Bár Oroszország eleinte inkább magával volt elfoglalva, a második világháború után kialakult a szovjet tömb, mely tagállamaiban mindössze néhány év alatt megtörtént a kommunizmusba való konvertálás.

Az első világháború végével szintúgy szárnyat bontott a nacionalizmus gondolata is. Európán belül meglehetősen erőre kaptak a kisebbségek szeparatista vágyai, amelynek a trianoni békeszerződés ékes példája (de ugyanakkor természetesen nem állíthatjuk, hogy Trianon csakis a kisebbségek függetlenségi vágyai miatt valósult meg).

A nemzeti önismeret nem csak Európán belül vált jelentőssé: a gyarmatbirodalmak lakói közül is több száz ezreket toboroztak a különböző hadseregekbe, ahol is megismerkedtek a különböző eszmékkel, melyek számukra eddig még ismeretlenek voltak: mint például a nacionalizmus. A 20. század első felében jelentős függetlenedési események történnek, és többek közt pl. India (1947) és Izrael (1948) is elnyerték függetlenségüket – melyből következik, hogy az egykori gyarmatbirodalmak tekintélye és ereje jelentősen csökkent.

A 20. század második felére egy rendkívül érdekes helyzet állt elő: Nyugaton már „értelmét veszítették” a liberális pártok, hiszen a tőlük elvárt eredményeket már elérték, a választóbázisuk nagy része átpártolt¹, míg a Szovjetunió és a szovjet tömb esélyt sem kapott igazán a liberális állam kiépítésére, a szocializmus és a terror különböző eszközei pedig melegágyat biztosítottak a társadalomban kialakuló elégedetlenségnek, és változás utáni váagnak.

I. 1. A Szovjetunió és a szocializmus

A Szovjetunió a sikeres 1917-es bolsevik forradalmat követően, 1922-ben alapult meg, négy különböző köztársaságból: a Belorusz Szocialista Szovjet Köztársaságból, a Kaukázusontúli Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaságból, az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaságból és az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaságból, de az első alkotmánya csak 1924-ben lépett életbe.²

Sztálin már az 1920-as években jelentős szerepet töltött be a Szovjetunió vezetésében: eltávolította ellenségeit, és a radikális szocialista ötletekkel szemben a fokozatos fejlődést, és „A szocializmus egy országban” eszméjét szórványozta, amelynek a '20-as évek közepén meg is érett a gyümölcse: a parasztság 60%-a elindult a kispolgárosodás felé.³

Erre a folyamatra viszont már felfigyeltek a baloldaliak: ez a folyamat számukra az értékrendükkel pont ellentétes volt. A következő évi rossz gabonatermés pedig már meg is szülte az erőszakos iparosításnak és kolhozosításnak az ötletét, amelyet 1928-ban már az első ötéves terv követett. Ennek célja a gabonatermelés magas szintű megnövelése, hogy azt külföldön eladhassák, majd a befolyt összegből fellendítsék a szovjet ipart. Az első ötéves terve elérte célját: 1933-ra 1928-hoz képest kétszer annyi gabonát gyűjtött, és ötször annyit

¹ BENCSIK PÉTER: *Politikai eszmék és ideológiák a 20. században*. Elektronikusan elérhető: http://eta.bibl.u-szeged.hu/463/10/politikai_eszmek_ideologiak.pdf (Letöltés ideje: 2022. január 18.) p. 10.

² BAJOR PÉTER: *Akadémiai Kézikönyvek*. In: Salamon Konrád (főszerk.): *Világtörténet*. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2006. 1041. p.

³ SALAMON 2006., 1042. p.

exportált, igaz, ez megközelítőleg 15 millió ember természetesnek nem mondható halálába került (ukrán holodomor, szovjet tiltakozó parasztság).⁴

A Szovjetunió ilyen szintű fejlődése végül kifizetődött, amikor is a második világháború végén az antant oldalán jelent meg. A későbbi keleti tömb országaiba „*megmentőként*” érkezett, hogy felszabadítsa a náci Németország által elfogadott területeket, amely alapvetően az orosz geopolitika egyik jellemzője: a mai oroszok, egykoron szovjetek, mindig is „jó indulatú” népek voltak, akik nem terjeszkedni akartak, hanem a különböző területekre mindig felmentő szándékkal, szigorúan az „elnyomott” népek megmentése érdekében érkezett.

A nyugati hatalmak nem léptek közre a folyamatban: részben azért, mert a Szovjetunió hódítását már évekkel azelőtt hallgatólagosan elfogadták, másrészt azért, mert egyáltalán nem is állt érdekükben (megfelelő eszközök hiányában) beleszólni a kelet-európai fejleményekbe.⁵

A keleti tömb kialakulása értelemszerűen magába foglalta a szovjet rendszer átültetését a tagállamokba, köztük Magyarországon is. Az országban a szovjet hatalomátvétel nem hivatalos időpontja 1945, amikor is a hadsereg bevonult az országba, a hivatalos pedig az 1947-es kékcédulás választások időpontja, ahol is a Magyar Szocialista Párt nyerte meg a szavazást. A szovjetizáció során nem csak az ország gazdasági és politikai teljes átváltoztatását értjük, hanem a gazdasági és kulturális változást is: a fekete Volga, amely a rendszerellenes embereket szállította az Andrásy körúton lévő Terror Házába, a padlássöprések, amely parasztok ezreit nyomorította meg, Sztálin és Rákosi elvtárs már-már beteges tisztelete és szeretete, amely 1956-ig több generáció életét keserítette meg, vagy éppen tette tönkre.

II. Az 1956-os forradalom és az 1968-as párizsi diáklázadások

Az 1956-os magyar forradalom az egész világot megdöbbentette: Amerikától egészen Ausztráliáig feszült figyelemmel kísérték, ahogy a keleti tömb egy apró része szembeszállt a hatalmas Szovjetunióval, azt, ahogy több százezer ember küzdött meg egyedül a függetlenségéért.

⁴ SALAMON 2006., 1042-1043. pp.

⁵ BÉKÉS CSABA: *A szovjet blokk és a hidegháború, 1945-1991*. Rubicon Online: <https://rubicon.hu/cikkek/a-szovjet-blokk-es-a-hideghaboru-1945-1991> (Letöltés ideje: 2022. június 12.)

Az 1968-as párizsi diáklázadások jelentősége egy egyszerű, mindennapi ember szemében eltörpülhet a jóval életbevágóbb célkitűzésekkel rendelkező prágai tavasz mellett, ennek ellenére a diáklázadások hatását a mai napig érezhetjük, és fontosnak. Röviden összegezve: „*már semmi nem volt olyan utána, mint előtte*”.⁶

Ahogy a rövid bevezetőből is kiderült, a két esemény bár lényegében különböző, mindkettő komoly jelentőséggel bírt, illetve számottevő hatást gyakorolt a jövőre nézve. Amiben a két esemény szintén hangsúlyos különbséget mutat, az a szocializmus szerepe, illetve az, hogyan élték meg a szocializmust, a szocializmus melyik „arcát” ismerték és hogyan tekintettek arra.

II. 1. Az 1956-os magyar forradalom rövid történelmi áttekintése

A második világháború elképzelhetetlen pusztítást végzett az országban: nem csak anyagilag, hanem mentálisan is. A világháborúban elhunytak száma 830-950.000 főre tehető, amelynek kevesebb mint fele – 340-360.000 fő – volt katonai veszteség: ebből arra következtethetünk, hogy az áldozatok több mint fele volt civil.⁷

Egy ilyen mértékű veszteség után természetesen mindenki egy dologra vágyik: békére. A második világháborút Magyarország vesztes félként fejezte be, s ráadásul a Szovjetunió is bevonult az országba. Mindössze néhány év alatt a szovjetek kialakították saját rendszerüket mind gazdaságilag – 3 éves terv -, mind politikailag - kékcédulás választások -, melyet hosszú évekig tartó elnyomás követett. A Rákosi Mátyás vezette Magyarországon megjelent a megfélemlítés (pl. besúgórendszer) és kisemmizés (pl. államosítás) több formája is.

A Rákosi-terror egészen 1948-tól 1953-ig tartott, melyet Sztálin halála után jelentős enyhülés váltott Nagy Imre kormányával. Programjában több, az eddigi szigorú rendszert, illetve a terrort puhító rendelkezés szerepelt, mint pl. a kolhozok elhagyásának lehetősége és a kuláklisok eltörlése. A politikai rendszer hamarosan visszarendeződött a Szovjetunióhoz, így – mivel Moszkva szerint rossz példát mutatott a többi csatlósoknak – Nagy Imre is leváltásra került: az SZKP XX. kongresszusa után Gerő Ernő vált az új vezetővé.⁸

⁶ SULÁK PÉTER SÁNDOR: *A „változás szele” – az újbaloldali diákság 1968-as forradalmi megmozdulásai Franciaországban*. Elektronikusan elérhető: <https://ujkor.hu/content/valtozas-szele-az-ujbaloldali-diaksag-1968-forradalmi-megmozdulasai-franciaorszagban?fbclid=IwAR03MHyA5s2-ywFaeBLY6XpneQABu2ju2u0qlbEK9cHL3BIC49jOajiq23Q> (Letöltés ideje: 2022. január 25.)

⁷ MEK.OSZK.HU: *Magyarország a XX. században*. I. kötet: Magyarország vesztesége a második világháborúban: <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/74.html> (Letöltés dátuma: 2022. március 16.)

⁸ HALMOS FERENC: *Nagy Imre reformja*. Elektronikusan elérhető: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/pannon-pannon-enciklopedia-1/a-magyarsag-kezikonyve-2/a-magyarsag-tortenete-520/diktaturabol-a-forradalomba-8C1/nagy-imre-reformja-8E0/> (Letöltés ideje: 2022. március 22.)

1956. október 22. estjén megalkotásra került a MEFESZ 16 pontja, amely a lázadó nép követeléseit foglalta magában. Másnap reggel Budapesten kitört a forradalom, amelynek résztvevői kezdetekben még „csak” pár száz főt számláltak, de délutánra ez a szám 10-15.000 főre emelkedett.⁹ Pallavicini-Andrássy Borbála, Andrássy Gyula unokája, korabeli leírása alapján a forradalmárok jelentős része 25 éven aluli „*ifjúmunkások*”, lányok, fiúk, „*egyenruhások*”, illetve néhány katona volt.¹⁰

A szuezi válság néven elhíresült hidegháborús krízis 1956. október 29-én tört ki, tehát pont a magyar forradalom közepén, azzal együtt zajlott. Júliusban Nasszer bejelentette a Szuezi-csatorna államosítását, amely komoly veszteségeket okozott Franciaországban, illetve Nagy-Britanniában egyaránt, és a két nagyhatalom megkezdte az ellenlépések kidolgozását, *Muskétás* fedőnév alatt. Hozzájuk csatlakozik Izrael, aki igazából csak a helyzetén szeretett volna egy újabb háborúval javítani: október 23-án a „földközi-tengeri antant” összeül Sevres-ben egy titkos találkozóra, ahol is kitűzik az Egyiptom elleni támadás időpontját november 7-re, de az izraeli csapatok már október 29-én megkezdik a támadást. Egyiptomban ekkor már több katonai szakértő volt jelen, és érkezett szovjet hadfelszerelés is.¹¹

A szuezi válság volt a forradalom során az egyetlen jelentős külföldön történő esemény: nem is igazán volt hely másnak, hiszen ebben a korban már javában zajlott a hidegháború, amely miatt a Nyugat nem kifejezetten volt érdekelt a magyar helyzet megsegítésében. Az viszont tagadhatatlan, hogy az egész világ feszülten figyelte az eseménysor kimenetelét, és több helyről érkezett buzdító/támogató jellegű visszajelzés is (pl. a Szabadság-szobor is piros-fehér-zöld színekben pompázott).¹²

A forradalom végét a november 4-én megindított Forgószél-hadművelet jelentette. „*Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa elnöke. Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak főcárosunk ellen azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak! A kormány a helyén van! Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével!*” Szólt

⁹ ROMSICS IGNÁC: *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó. Budapest, 1999. 387. p.

¹⁰ Pallavicini-Andrássy Borbála *kitelepítési és 1956-os naplója*. Gondolat Könyvkiadó. Budapest, 1990. 232. p.

¹¹ MÚLT-KOR/MTI-PANORÁMA - PIETSCH JUDIT, SAJTÓADATBANK: *50 éve robbant ki a szuezi válság*. Elektronikusan elérhető: <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=15288&pIdx=1> (Letöltés ideje: 2022. április 2.)

¹² SZÖLLÖSSY DÁNIEL: *9 kevésbé ismert részlet az 1956-os forradalomról*. szeretlekmagyarorszag.hu: <https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/multunk/9-kevesbe-ismert-reszlet-az-1956-os-forradalomrol/> (Letöltés ideje: 2022. április 2.)

Nagy Imre a valóságnak teljesen ellentmondó rövid beszéde a Szabad Kossuth Rádióban a támadás hajnalán, amelyet aznap 8 óra 7 percgig még néhányszor megismételtek.¹³

A forradalom egész országra való kiterjedése miatt a szovjeteknek nem sikerült egy nap alatt leverniük azt, bár az eseménysor utolsó napjának általában november 4.-ét tartjuk, mert ekkor már eldőlt a lázadás végeredménye. Egészen november 14.-ig került sor fegyveres

összezapásokra, de aznap már csak lövöldözések voltak, komolyabb konfliktus nem alakult ki.¹⁵ A szovjet hadsereg leverte a forradalmat.

II. 2. A fiatalok szerepe és céljai az 1956-os forradalom során

Az 1956-os forradalom bázisának nagy részét a 14-25 éves korosztály tette ki. Ennek több oka is lehet: ez az a korosztály, amelyik vagy nem sokkal a második világháború előtt, vagy a második világháborúban született, tehát bár aktív résztvevőként nem vettek részt a harcokban, mégis meghatározó esemény volt ez az életükben. Előfordulhatott, hogy egy közeli hozzátartozót veszítettek el, vagy egyszerűen megélhették a háborúval járó terrort, vagy akár saját maguk sérültek meg a támadásokban: egy biztos, hogy egy ilyen volumenű behatás az ország fejlődésére, illetve állapotára merőben meghatározza az ott élők életminőségét és esélyeit.

Ezen kívül természetesen ott van az orosz megszállás is: a már korábban említett nyomor és besúgórendszer terrorja, az államosítások és az emberek totális kisemmizése. Az 1956-ban felkelő fiatalok ebben „nőttek fel”: és hosszútávon ebben senki nem akar élni. Az idősebb

1. kép: MEFESZ 16 pontja

Forrás: TIMETOAST.COM: *56-os forradalom eseményei*. Elektronikusan elérhető: <https://www.timetoast.com/timelines/56-os-forradalom-esemenyei> (Letöltés ideje: 2022. június 13.)¹⁴

¹³ ROMSICS IGNÁC: *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó. Budapest, 2000. 394. p.

¹⁴ TIMETOAST.COM: *56-os forradalom eseményei*. Elektronikusan elérhető: <https://www.timetoast.com/timelines/56-os-forradalom-esemenyei> (Letöltés ideje: 2022. június 13.)

¹⁵ ROMSICS 2000, 393. p.

generációk már éltek egy nyugodtabb korszakban (két világháború közt), egy részük megélt már egy gazdasági világválságot, vagy akár egy első világháborút is, így ezzel

magyarázható, 1956-ban miért nem lázadtak – vagy csak minimális számban –, miért is inkább csak tűrt a nép ezen csoportja. (forrás?)

A sebesültek százalékos arányából látszik, hogy a 19-24 éves korosztály százalékos aránya a legnagyobb a maga 26,4%-al, illetve az 51 éven felüliek 7,8%-a nem tér el merőben a 14 és az alatti 5,1%-tól.¹⁶

Az '56-os forradalmárok céljait legátfogóbban a Magyar Egyetemisták és Főiskolások Szövetsége, azaz a MEFESZ fogalmazta meg 16 pontjában. Ebben a 16 pontban szerepel minden, ami általánosan jellemezte a forradalmárok céljait: ilyen például a szovjet hadsereg kivonulása az országból, amelyről az első pontban írnak: *„Az összes szovjet csapatoknak a kivonulását követeljük Magyarországról a békeszerződés határozatai alapján.”*. Ugyanakkor következtethető, hogy a forradalom nem a kommunista rendszer teljes megszüntetését kívánta, hiszen az új kormány élére egy szintén kommunista vezetőt, Nagy Imrét kívánták helyezni, ami pedig a harmadik pontban szerepel *„A kormány alakuljon át Nagy Imre elvtárs vezetésével, a sztálinista Rákosi-korszak minden bűnös vezetőjét azonnal váltsák le.”*¹⁷

A MEFESZ 16 pontja leginkább Magyarország, mint önálló nemzet megerősödését kívánta elérni, mindezt politikailag pl. Nagy Imre vezetésbe helyezésével, mind ezt kulturálisan, pl. a magyar címer visszaállításával, és gazdaságilag pl. a beszolgáltatási rendszer reformjával. A cél tehát egy olyan Magyarország volt, amelyben a magyar ember szabad, az ártatlanok nem bűnhődnek, a munkavállalók kemény munkája pedig kifizetődik egy szocialista alapokon álló államon belül – **de!** a MEFESZ egyik pontja sem írja azt, hogy az ország kiválna a keleti tömbből.¹⁸

II. 3. A forradalom eredménye, és a fiatalság folytatódó nyomora

Tehát pontosan mi nem valósult meg az 1956-os forradalom kitűzött céljai közül? Nos, azt talán egyszerűbb lenne vizsgálni, hogy pontosan mi is az, ami megvalósult. A MEFESZ 16 pontja közül mondhatni semmi nem érvényesült, hiszen a szovjet csapatok nem vonultak ki

¹⁶ *Hiányzó lapok 1956 történetéből. Dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából.* Elektronikusan elérhető: <https://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/tablazat/tabhalot.htm> (Letöltés ideje: 2022. április 03.)

¹⁷ *1956 plakátjai és röplapjai. Október 22.-november 5.* Zrínyi Kiadó. Budapest, 1991. 16. p.

¹⁸ *1956 plakátjai és röplapjai.* 16. p.

az országból, Nagy Imre nem került kormányra, a szólás és sajtószabadság pedig továbbra is csak álom maradt. Egyfajta enyhülés mindössze az 1970-es és '80-as évek hoztak, amely például a különböző előadók szókimondóbb szövegei (pl. Hofi Géza: *„Hidd el nekem, itt hármat foghatsz: A Kossuthot, a Szabad Európát, meg a pofádat.”*), és a külföldre utazás egyszerűbbé válásában nyilvánult meg.

Teljes kudarcnak semmiképpen sem foghatjuk fel a forradalmat: bár nem papíralapú szerződés formában, de mégis kialakult egyfajta hallgatólagos viszonyrendszer a Szovjetunió és Magyarország között, amelyet sokkal inkább egyfajta magatartási normában valósult meg. Leginkább azon alapult, hogy – az 1956-os forradalomból leszűrt tanulságokból – amennyiben a nép nem szervez egy újabb 1956-ot, akkor a hatalom sem fog visszatérni a forradalom előtti politikájához. Tényleges megegyezésről egyáltalán nem beszélhetünk, hiszen a nép lévén, hogy hallgatásra volt ítélve, nem alkothatott ilyen igényeket, illetve ennek létrejöttéhez többek között szükség lett volna egyfajta szabadságra is, és írásos formára, melyek közül egyik sem látott napvilágot.¹⁹

A magyar forradalom tagadhatatlanul komoly választóvonalnak bizonyul az ország történelmében. A magyarokat rávilágította arra, hogy függetlenségi harcukban nem várhatnak támogatást a Nyugattól, illetve egy sokkal realisztikusabb önképet kaptak magukról, viszont a Szovjetunió pedig arról kapott leckét, hogy a magyarokat saját népükkel ellentétben nem lehet csak úgy alávetett rendben tartani. Ezen a gondolatmeneten alapul az úgynevezett „magyar modell” politikája, amely bár legkevésbé sem nevezhető ideálisnak, mégis egyfajta lehetséges optimumként elfogadható. Ezek alapján megállapítható, hogy a forradalom nem elbukott, hanem a Rákóczi-szabadságharchoz és az 1848-1849-es szabadságharchoz hasonlóan javította a kompromisszumkötés feltételeit.²⁰

Ezen felül megannyi történettel és hősiesen küzdő fiatal emlékével gazdagodott a magyar társadalom: például Tóth Ilona kirakatpere, illetve Mansfeld Péter története (mind két eset szomorú példája az 1956-os eseménysor valódi brutalitásának). Tóth Ilona fiatal orvostanhallgató volt, akit mindenféle koholt indokkal végül kivégeznek, mert a bíróság vádirata szerint „meggyilkolt” egy egykori ávós tisztet. Tóth Ilona vélhetően a börtönben őt

¹⁹ KENDE PÉTER: *Mi történt a magyar társadalommal 1956 után?* In: Évkönyv XI. – 2003. Magyarország a jelenkorban. 1956-os Intézet. Budapest, 2003. 13. p.

²⁰ ROMSICS 2000., 395. p.

ért bántalmazások után bevallotta a büntetést, de a vallomása igazsága a mai napig vitatott téma a történészek között.²¹

Mansfeld Pétert pedig mindössze 16 évesen ítélték halálra, amiért 1956-ban jogosítvány nélkül furikázott a forradalmár csoportok között. Ekkoriban kiskorúakon nem lehetett halálos ítéleteket végrehajtani, így megvárták, míg betöltötte a 18. életévét, és csak ez után végezték ki.²²

II. 4. A párizsi diáklázadások rövid történelmi áttekintése

Az 1968-as diáklázadások éppen Franciaország egy olyan időszakában törtek ki, amikor az életszínvonal

kiemelkedően alakult az országban. Az V. Köztársaság jó úton haladt, hogy visszaszerezze egykori nagyhatalmi címét, az *Europolitika* egyik legstabilabb pontját képezte: a francia gazdaság erős lábakon állt a maga mindössze 5%-os

munkanélküliségi

rátájával, illetve – az eddigiekhez képest –

leginkább széleskörű jóléti rendszerével.²⁴

2. kép: Daniel Cohn-Bendit, a francia diáklázadások vezéralakja

Forrás: WILLISHER, KIM: 'May 1968 was a revolution – now the violence is just frightening'. theguardian.com: <https://www.theguardian.com/world/2018/dec/08/daniel-cohn-bendit-gilets-jaunes-macron-may-68-paris-student-protest> (Letöltés ideje: 2022. január 27.)²³

A diáklázadások kitöréséhez több tényező is hozzájárult. Az egyik tényező az oktatási rendszer elavultsága és az egyetemek túlterheltsége volt. 1950-től 1965-ig 139. 593 főről

²¹ MULT-KOR.HU: *Benzininjekció, néma talpak és Mengele – ártatlan volt-e Tóth Ilona?* Elektronikusan elérhető: <https://mult-kor.hu/benzininjekcio-nema-labak-es-mengele-artatlan-volt-e-toth-ilona-20170703> (Letöltés ideje: 2022. április 03.)

²² BENCSEK, p. 10.

²³ WILLISHER, KIM: 'May 1968 was a revolution – now the violence is just frightening'. theguardian.com: <https://www.theguardian.com/world/2018/dec/08/daniel-cohn-bendit-gilets-jaunes-macron-may-68-paris-student-protest> (Letöltés ideje: 2022. január 27.)

²⁴ SULÁK PÉTER SÁNDOR: *A "Politique Grandeur" végnapjai – adalékok az 1968-as francia diáklázadások társadalmi hátteréhez.* újkor.hu: <https://ujkor.hu/content/politique-de-grandeur-vegnapjai-adalekok-az-1968-francia-diaklazaradasok-tarsadalmi-hatterehoz> (Letöltés ideje: 2022. január 27.)

közel négyszeresére, 509. 762 főre emelkedett a hallgatók száma, amivel az egyetemek nem tudtak lépést tartani sem befogadóképesség szempontjából, sem a tananyag – amely gyakran gyakorlatiatlan és/vagy elavult volt – sem a felszereltség szempontjából. Ugyanakkor problémát jelentett, hogy egyre többen érdeklődtek a társadalomtudományok iránt, amely a munkaerőpiac igényeit messze nem elégítette ki. Az egyetemeken nem volt felvételi vizsga, így a jövőbeli diákok tényleges képességei nem kerültek pontos felmérésre, továbbá a bonyolult vizsgarendszer miatt az első két évben a diákok 50%-a kiszóródott. Az egyetemek elavultságára még az is rámutat, hogy javarészt megtartották a középkori eredetüket, amely antidemokratikus érzéseket váltott ki a fiatalokból: az oktatási egységek bár autonómok voltak a világi hatóságokkal szemben, de az egyház szigorú ellenőrzés alatt tartotta azokat.²⁵

Emellett a lázadások kitörésében fontos szerepet játszott a kapitalizmusban való csalódás. A társadalmi ellentétek egyre inkább kiélesedtek ahogy a gazdasági termelés lelassult. Az 1960-as években a kispolgárság, illetve a kisiparból, kiskereskedelemből vagy akár földművelésből élő emberek száma még mindig jelentős volt, amely rétegek nem rendelkeztek számottevő jövedelemmel. Ezt azért fontos kiemelni, mert a kormányon lévő pártok gyakran hirdették a „jóléti társadalom” elméletét, avagy a kapitalizmus szeretetét, mint legéletképesebb ideológiát, hiszen eddig az minden komolyabb válságnak gátat szabott. Azonban ezzel ellentétben az e rétegekben élők azt látták, hogy ebben a rendszerben visszavissza esnek a mutatók, a bér munkások helyzete pedig egyre romlott. Ebből, többek között az is következik, hogy a tehetősebb családok gyermekei nagyobb eséllyel jutottak be az egyetemekre, így az értelmiség nem feltétlen képviselte a hatalmat, hanem az adott hatalmi rendszer érdekei szerint állt fenn.²⁶

Ugyanígy a kapitalizmusban való rendkívüli csalódáshoz tartozik a vietnámi háború kitörése, ami szintén ekkora datálható. A fejlett médiának köszönhetően a fiatalok végig nézhették a háború gyötrelmeit, hallgathatták, mégis mennyire borzalmas eredményeket szülhet a kapitalizmus; röviden „premier-plán”-ban végig nézték a kapitalizmus csúf oldalát.²⁷

Ez, és a későbbiekben tárgyalt ideológiai háttér vezetett végül 1968. március 22-én a párizsi egyetem nanterre-i fakultásáról induló diáklázadások kitöréséhez.

²⁵ SALAMON 2006., 1042. p.

²⁶ SALAMON 2006., 1042. p.

²⁷ SALAMON 2006., 1042. p.

II. 5. A fiatalság szerepe és céljai a diáklázadások során

A tárgyalt két esemény során itt tudunk párhuzamot húzni: a diáklázadások – már névből adódóan – leginkább fiatal bázissal rendelkeztek, hasonlóan az 1956-os magyar forradalomhoz. Ennek oka talán magától értetődő: már maguk a célok, amelyek a lázadások kereszttüzében álltak, leginkább a fiatalok érdekei voltak, de ez magában nem magyarázza, miért – szinte – csak a fiatal generációk vettek részt az eseménysorban. A fiatalság másfajta nyomort és egyenlőtlenséget élt meg, amelyben az ellenség nem egy ország képében szerepelt, hanem az elavult rendszerben és a kapitalizmusban, aminek megváltoztatásához nem egy külső, nagy csapásra volt szükség, hanem egy belülről jól felépített küzdelemre egy átható reformért, például egy diáklázadás keretein belül.

Herbert Marcuse *egydimenziós ember* képe is erről árulkodik: a fiatalok még nem integrálódtak a megszokott társadalmi konvenciókba, így azok ellen a fiatalság a legjobb fegyver.²⁸

Az ideológiai háttér a *marxizmus* adta. Daniel Cohn-Bendit nem kommunistának, hanem

3. kép: Mao Ce-Tung, Lenin és Marx képei a párizsi Sorbonne egyetem ablakában.

marxista-anarchistának vallotta magát: egyetértett a Marx által megállapított kapitalista társadalom kritikájával, viszont az arra nyújtott politikai megoldásaival

Forrás: MIHĂIEȘ, MIRCEA: '68 és a baloldal büntethetlenségének vélelme. foter.ro: https://foter.ro/cikk/20180720_68_es_a_baloldal_buntethetlensegenek_velelme/ (Letöltés ideje: 2022. január 30.)²⁹

nem, mert véleménye szerint a kommunista mozgalom nem egy új társadalmat, csak még

²⁸ SALAMON 2006., 1042-1043. pp.

²⁹ MIHĂIEȘ, MIRCEA: '68 és a baloldal büntethetlenségének vélelme. foter.ro: https://foter.ro/cikk/20180720_68_es_a_baloldal_buntethetlensegenek_velelme/ (Letöltés ideje: 2022. január 30.)

egy újabb önkényuralmat hozott létre. Ehhez híven – a legtöbb lázadóval együtt – kritikával élt a kommunista diákszervezetekkel szemben.³⁰

Az előbbiekből tehát kiderül, hogy a *forrongó tavasz* résztvevői nem értettek együtt a Szovjetunió működésével, egy másfajta kommunista rendszer kiépítéséért küzdöttek: és ez működött fordítva is, mert a keleti tömb tiltotta a nyugati mozgalmak és eszméáramlatok bejutását a tömbbe, elítélték azt. A vezető pártokban természetesen nem eshetett szó arról, mi folyik Nyugaton, illetve nem létezhetett szimpátia a lázadók felé, de a pártban hívők között nem volt ritka, hogy szimpatizáltak a külföldi kommunista ideológiával.³¹

A lázadó diákok az életmód és a kultúra forradalmát tűzték ki célul: új társadalmakra és új szükségletek kifejlesztésére van szükség, több szabadságra, és tényleges egyenlőségre, kényelem és javak helyett pedig értelemre és értékekre: így sikerült becsempészni a liberalizmust³² ebbe a baloldali mozgalomba.³³

II. 6. A diáklázadások eredménye, azaz a résztvevők beteljesült vágyai

A párizsi diáklázadások mondhatni sikerrel zárultak: ez olyan alapvető dolgokban mutatkozott meg, mint például a nemi szerepek megváltozása, avagy a tekintélyellenes szokások elterjedése (pl. kevésbé számít az emberek háttere az egyetemre való bejutás során), a különböző művészetek és egyéb ezoterikus tanok (pl. gyógyító kristályok) tágabb rétegekben való elterjedése, az önmegvalósítás és önkifejezés beteljesedése és ismertté válása. Ugyanakkor fontos eredmény az is, ami talán alapból magától értetődő: egy mozgalom, egy cél, sok ezer résztvevő – a diáklázadások egyik jelentős hagyatéka, hogy rengeteg hasonló gondolkodású fiatal lelt önmaga mellett egymásra, és kapcsolatot tudott alapozni a közösen átélt élményre.³⁴

Az egyetemek megreformálásra irányuló követelések is beteljesültek. 6 hét alatt kidolgozásra került egy új felsőoktatási törvény, figyelembe véve a lázadók követeléseit is. A Sorbonne-t egy nagy egyetemből 13 kisebbre osztották, mindegyikben saját elnökkel,

³⁰ SALAMON 2006., 1041. p.

³¹ SOMLAI PÉTER: *1968: Kudarc és győzelem*. *Educatio*/2018/27 (3) 373. p.

³² A liberalizmus története a 20. században egészen érdekesen alakul: legjelentősebb jellemzője az, hogy visszaszorul, melynek két oka is van: egyrészt a liberális elvek vagy már beépültek valamelyik párt programjába, avagy a céljainak nagy része már valóra is vált (pl. az állam és egyház szétválasztása). A második világháborút követően a fejlettebb kapitalista államok liberális párt nélkül is liberális demokráciává váltak. Tehát elmondható, hogy a ténylegesen liberális pártok száma jelentősen csökkent (legtovább Franciaországban élt, 1958-ig), de nem is kifejezetten volt rájuk szükség, hiszen a liberális elvek zöme már beépült a társadalmak mindennapi életébe és jogi világába, illetve az időközben megnövekedett létszámú középosztály inkább a konzervatívokra, avagy a szociáldemokratákra szavazott. L. BENCSIK, 10. p.

³³ SOMLAI 374. p.

³⁴ GRAY: *How The West Embraced Chairman Mao's Little Red Book*.

továbbá engedélyezték, hogy kisebb kutatási és/vagy oktatási csoportok jöjjenek létre egyetemeken belül, oktatók és kutatók vezetésével. Ezen felül engedélyezték azt is, hogy a professzorokon kívül más is felszólalhasson a döntéshozó testületekben, ideértve a diákokat is: ezekkel a rendelkezésekkel elérve az egyetemek autonómiáját és – Bajomi Iván szavaival élve - „*intézményesítette az egyetemek világában a részvételt*”. (Fontos: az egész oktatásügyre kiterjedt a reform, de a tanulmány szempontjából az egyetemek átalakulását a legfontosabb kiemelni.)³⁵

Ezzel kapcsolatban egyedül a jobboldaliaktól hangzottak el kritikák, a baloldaltól – ahogy várható is volt – leginkább a teljes elfogadás jellemezte a reformtervet.³⁶

A diáklázadásoknak a mai napig vannak hatásai: Daniel Cohn-Bendit például 2014-ig az Európai Parlament képviselője volt, de manapság is olykor el-el hangzik a neve minden véleménynyilvánítása után. Támogatta például a magyarországi SZFE felszabadítására irányuló mozgalmat is, politikailag helyesnek tartotta a tetteiket.³⁷ Ezen felül a lázadások hozománya volt egyfajta *szexuális forradalom* is, amely során a szexualitás több figyelmet kapott, a szemérmesség mértéke pedig lecsökkent: a szexualitás kérdése nyitottá vált, a homoszexualitás kérdése pedig hírhedtebbé. A '68-as tavasz egyfajta ugródeszkát biztosított az 1969-es *Stonewall* eseménysorozatnak is, amely az LGBT mozgalom történelmének egyik legmeghatározóbb pontja.

II. 7. További hatás: a szocializmus folytatódó szeretete Nyugaton

Magyarként elmondható, hogy a keleti tömb egykori államaiból származó emberek nem kifejezetten vágnak vissza a kommunista időkbe, hiszen Magyarország esetében is, a kommunista rendszer egyik hagyatéka a végeláthatatlan, visszafizetetlen hitel.

Nyugaton viszont más a helyzet: a Marx által felfestett kép sokak számára vonzó. Egy, a YouGov – egy híres brit közvélemény kutató cég – által készített felmérés alapján Amerikában a 16-22 évesek, illetve a 23-28 éves korcsoportjánál is a személyek több mint harmadának szimpatikus a kommunizmus gondolata, és 70%-os arányban akár egy szocialista jelöltet is megszavaznának. Az Y generáció minden ötödik tagja úgy véli, hogy

³⁵ BAJOMI IVÁN: *1968 hatása a francia oktatásügyre*. Educatio, 2018, 27 (3). 430. p.

³⁶ SULÁK: *A „változás szele” – az újbaloldali diákság 1968-as forradalmi megmozdulásai Franciaországban*

³⁷ index.hu: *A '68-as diáklázadások vezére helyesli az SZFE-s egyetemfoglalást*. Elektronikusan elérhető: https://index.hu/kulfold/2020/09/09/a_68-as_diaklazadasok_vezere_helyesli_az_szfe-s_egyetemfoglalat/?fbclid=IwAR1h7_BTjMKE19k7Tx6zx_yVudhRlr3fwkYRE-P5OVdRhWnwCqQIDHWmC5Y (Letöltés ideje: 2022. január 31.)

jobb világot élnénk magántulajdon nélkül, illetve majdnem minden hatodik sajnálja a Szovjetunió megszűnését.³⁸

Ezen felül gyakorta látni Che Guevara-s vagy a híres Brezsnyev-Honecker csókjáról készült képeket pólókon vagy egyéb értéktárgyakon, vagy egy rövid túra a social mediában és azonnal találkozhatunk a kommunizmusban mélyen hívő, vagy esetleg kommunizmusra vágyakozó, vagy azt hirdető külföldi posztokat. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a keleti blokkban ezek ne ütnék fel a fejüket olykor, de megállapítható, hogy ezek leginkább Nyugatra jellemzőek.

Nyugaton ez még – mai szóval élve – *trendi*, viszont keleten, ahol a kommunizmus hátrányait a mai napig szenvedti a nép, akik megélték, hogy egy kommunista rendszer működése milyen károkat okozhat, a legkevésbé sem mondható annak.

II. 8. Összegzés

Rövid összefoglalásként tehát elmondható, hogy mind az 1956-os magyar, mind az 1968-as párizsi események központjában a szabadság kiküzdése volt, a maga-maga módján. Míg 1956-ban a magyar fiatalság a szocializmus nyomort hozó, elnyomó arca ellen kelt fel, addig a nyugati társaik – akik egy messze nem szocialista államarculatban éltek – a marxizmusban a teljes szabadságot vélték felfedezni. A vizsgált korcsoportot mindkét korban nevezhetjük felettebb tájékozottnak a politikai életben: tisztában voltak a különbségekkel, a jelenlegi helyzettel, és mindkét forradalom politikai töltetű volt, amelynek végleges célja a *változás* volt.

1. táblázat: Összefoglaló táblázat a két forradalom beteljesült, illetve nem beteljesült céljairól.

Helyszín	Beteljesült célok	Nem beteljesült célok
Magyarország	• „hallgatólagos” viszonyrendszer kialakulása • külföld elismerésének megszerzése	• MEFESZ 16 pontja
Párizs	• iskolarendszer reformja • szocialista reformok • szexuális forradalom sikere	• kormányváltás

A nyugati és magyar élethelyzet merőben eltér egymástól. Nyugaton, pontosabban Párizsban, a diákforradalmat mint „bulit” fogták fel, amely ettől függetlenül komoly politikai

³⁸ LĂZESCU, ALEXANDRU: *Miért válik Nyugaton egyre vonzóbbá a szocializmus és a kommunizmus?* foter.ro: <https://foter.ro/cikk/miert-valik-nyugaton-egyre-vonzobba-a-szocializmus-es-a-kommunizmus/> (Letöltés ideje: 2022. január 31.)

jelentőséggel és célzattal volt felvértezve, ugyanakkor a résztvevők az eddig is létező szabadságuk kiterjesztését próbálták elérni, mint például azt, hogy a nők is szabadon járhatnak póló nélkül, és hogy a szexualitás ne legyen tabu téma. Ezzel ellentétben Magyarországon még az olyan mára már alapvetőnek tűnő jog, mint a szólásszabadságért folyt a küzdelem. Ezt példázza tökéletesen a mindössze 17 éves Bauer Sándor öngyilkossága is, aki kevesebb mint egy évvel a párizsi diáklázadások után, 1969. januárjában gyújtotta fel magát a Nemzeti Múzeum lépcsőjén, egyfajta tiltakozásként a rendszer ellen.³⁹

A tanulmány folytatásaként így célommá vált feltárni a mai magyar és külföldi fiatalság tájékozottságát a politikai életben, az abban való jelenlétüket, illetve azt, hogy pontosan honnan szerzik az esetleges tudásukat a témával kapcsolatban, mennyire is élnek meg a jelenlegi politikai eseményeinek hatásait, és egyáltalán, mennyire érdekli őket az: viszonyítva az 50-60 évvel ezelőtt élő társaikhoz képest.

III. A mai fiatalság politikai tájékozottsága és öntudata

A mai 14-25 éves korosztály részvétele, illetve magabiztos tudása a politikában merőben eltér az előző században élő ugyanazon korosztályétól. A globalizáció, a világháló és média elterjedése, a különböző eszmék, az államok közötti kapcsolatok, a fejlődés és megannyi más különböző indokkal magyarázható is a jelenség, viszont létezik két fogalom, amely saját véleményem szerint legjobban magyarázza ezt a kirívó különbséget: az elkényelmesedés, és nemtörődomség, amelyek mondhatni „megengedik” a vizsgált korosztálynak, hogy majdhogynem teljesen kivonják magukat a politikából. Az „engem nem érdekel”, és az „én nem politizálok” hálójában szinte vakon fennakadva görgetik (görgetjük) a különböző social media felületeket, ahol néhány politikai töltetű/megtörtént felháborító politikai eseményre egy dühös fej, vagy felháborodott komment írását követően teljesen megfeledkeznek arról. Természetesen akad néhány nagyobb polgárpukkadást kiváltó esemény (pl. bejrúti robbanás, magyar KATA törvénymódosítás), de mindössze néhány héten belül feledésbe merül.

A kutatásom ezen fejezetének célja felmérni, illetve a felmérések segítségével feltárni a helyzetet a különbségekkel kapcsolatban. Fontos kiemelni, hogy Szabó Andrea kutatásával ellentétben a saját kérdőívfelvétel nem nevezhető reprezentatívnak, hiszen azt

³⁹ BIHARI DÁNIEL: *A fiú fáklyaként égett el a magyar szabadságért.* 24.hu: <https://24.hu/tudomany/2019/01/20/martir-bauer-sandor-kommunizmus-karaktergyilkossag/> (Letöltés ideje: 2022. június 21.)

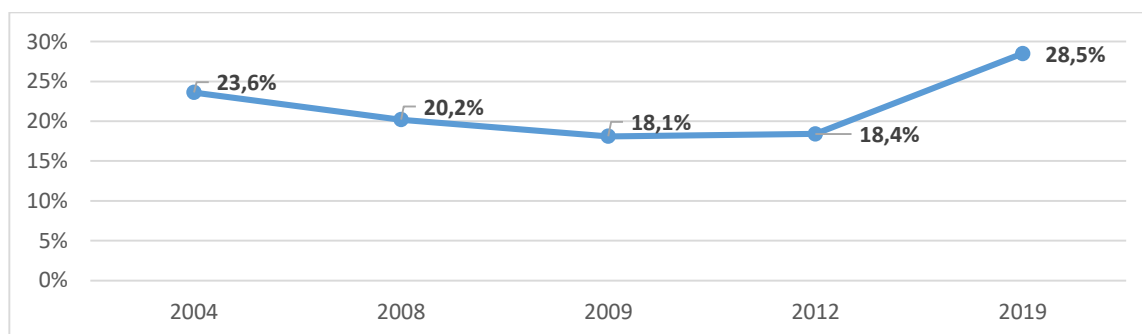
mindössze 61 hazai, és 22 külföldi töltötte ki – bár nem reprezentatív, mégis érdekes összefüggésekre és következtetésekre juthatunk a különböző válaszokból.

III. 1. A kitöltőkről általában

Először is: milyen helyzetben vannak a magyar fiatalok manapság?

Egy, a Szabad Európában megírt cikkében Keller-Alánt Ákos Szabó Andrea ifjúságkutatót kérdezte. Ő a fiatal korosztályt 15-24 éves korosztályra datálja, azzal indokolva, hogy ez a csoport az, amelynek sok olyan szabadideje van, amelyet nem munkával vagy éppen tanulással töltenek, hanem magukra fordítanak, illetve azért, mert kifejlődik egyfajta sajátos, önközpontú, „fogyasztás-orientált” jellege. A kutatásom központjában a 14-25 éves korosztály áll, viszont Szabó Andrea írásában megemlíti, hogy a tinédzserek korábbi szexuális érettsége végett kétséges, ugyanakkor a 24. életév sem feltétlen jelent egy biztos pontot, hiszen erre a korosztályra pedig jellemző, hogy minél inkább kihúzza a karrierépítés és családalapítással járó felelősségvállalást.

1. ábra: A 15-24 éves korosztály foglalkoztatottságának százalékos változása az évek során

Forrás: KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *A 15-29 éves fiatalok foglalkoztatása (2004-2019)*. Elektronikusan elérhető: https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_4_1.html (Letöltés ideje: 2022. november 03.)⁴⁰

Szabó ugyanakkor megemlíti azt is, hogy ez a fajta időszak a második világháború előtt, továbbá manapság több országban sem ismert. A mai fiatalok már másfajta problémákkal küzdenek Magyarországon: a rendszerváltást követő elképesztő válság, majd ezután a 2008-as világválság arra készítette a fiatalokat, hogy hamarabb felnőjenek és munkába álljanak.⁴¹

⁴⁰ KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *A 15-29 éves fiatalok foglalkoztatása (2004-2019)*. Elektronikusan elérhető: https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_4_1.html (Letöltés ideje: 2022. november 03.)

⁴¹ KELLER-ALÁNT ÁKOS: *Kevésbé aktívak, de nagyon előítéletesek a magyar fiatalok*. Szabad Európa. Elektronikusan elérhető: <https://www.szabadeuropa.hu/a/kevesbe-aktivak-de-nagyon-eloteletesek-a-magyar-fiatalok/31139371.html> (Letöltés ideje: 2022. november 03.)

Ezen a Fidesz 2012-es győzelme és pártprogramja egy cseppet sem segített: a program központjában ugyanis a családalapítás, a mihamarabbi munkába állás és a lakáshoz jutás áll

2. táblázat: A házasságkötésének számának változása Magyarországon

2012	36 161 fő
2021	72 030 fő

Forrás: KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Házasságkötések, válások*. Elektronikusan elérhető: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html (Letöltés ideje: 2022. november 03.)⁴²

(lásd: babaváró hitel, CSOK, stb...). A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján a 2012-es 18,4%-os foglalkoztatottság 2019-re, mindössze 7 év alatt 10,1%-kal nőtt! Ennek az általános sztenderdnek az eredménye a

megnövekedett gyermekvállalási kedv, illetve a házasságkötések – amely egyes állami támogatások egyik alappillére - számának robbanásszerű növekedése. A 2016-os Magyar Ifjúság Kutatás – melyben Szabó Andrea szintúgy fontos szerepet vállalt - eredménye alapján minden 4. magyar fiatal házasságban élt.⁴³

A vizsgált korosztályból a magyar kérdőívre 61 beküldés érkezett, melynek 78,7%-a egyetemi hallgatótól érkezett. A maradék 21,2% nagyjából egyenlően elosztódik a többi opció között, melyben megtalálhatjuk az általános iskolától a dolgozó válaszokat is. Ezáltal bár a kérdőívek eredménye abszolút nem tükrözi az általános tudását, egy kisebb csoportról – amely legfőképpen egyetemistákból, vagy egyetemet már végzett dolgozókból áll – vizsgálható képet fest számunkra.

A kitöltők 63,9% nő, és mindössze 36,1%-a férfi, melyből következtethetünk részben a nők fokozott érdeklődésére is, már csak azért, mert a kérdőív kitöltése mindenki számára nyitott volt, és nagyjából ugyanolyan arányban jutott el nőkhez, mint férfiakkhoz.

⁴² KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Házasságkötések, válások*. Elektronikusan elérhető: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html (Letöltés ideje: 2022. november 03.)

⁴³ BAUER BÉLA, PILLÓK PÉTER, RUFF TAMÁS, SZABÓ ANDREA, SZANYI F. ELEONÓRA, SZÉKELY LEVENTE: *Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Új Nemzedék Központ. Szeged, 2016. 6. p.

A vizsgált csoport legnagyobb része, azaz 17 fő baloldalinak, egy ember különbséggel érkezett be a centrista válasz, amely így 16 főt számlál, és csak 9-en vallották magukat

2. ábra: A magyar kérdezettek pártpreferenciái

A jelenlegi magyar politikai pártok közül, kinek a programját érzed úgy, hogy a legjobban képvisel téged? Azt jelöld, ami a legjobban igaz rád!

61 válasz

jobboldali szellemiségűnek. 14 fő nem tudja, és 5 olyan fő töltötte ki, aki inkább nem válaszolt a kérdésre: ezt az adatot szépen visszatükrözi a második ábrán látható diagram is.

Ahogy láthatjuk, a fiatalok legnagyobb százaléka Magyar Kétfarkú Kutya Pártot, illetve a Momentum Mozgalmat jelölte, amely mindkettő leginkább fiatalokhoz szóló programokkal rendelkezik, és nem nevezhetőek jobboldalinak. A kormánypárt, a Fidesz-KDNP nem maradt le túlságosan, hiszen a maga 10 szavazatával mindössze 5 és 3 szavazattal maradt le az élmezőnytől. Ami talán a „legsomorúbb” adatnak mondható, hogy 5 „egyik sem” válasz született, amely meghaladja néhány kisebb párt össz szavazatainak számát.

Az egyik legfőbb probléma talán ez: az alternatívahiány.

A külföldi kérdőívekből összesen 22 kitöltés érkezett be, és a kitöltők Ázsiából, Afrikából és Európából származtak, így ez a földrajzi elem befolyásolja a válaszok minőségét is: Afrika néhány régiójában például teljesen más a politikához való hozzáállás, mint Norvégiában: volt olyan szudáni válasz is, aki pl. a tájékozottsággal való kérdésekre nem adott választ. Ezeknél a kérdéseknél ugyanakkor fontos figyelembe venni a vallási, kulturális és társadalmi különbségeket a különböző térségekben, amelyek figyelembe véve egy még sokoldalúbb eredményt kapunk a különböző kérdések eredményeiről.

A kitöltők 77%-a volt egyetemista, hárman a magyar oktatási rendszerben középiskolának megfelelő oktatási szinten tanulnak, illetve 2-en már abbahagyták a tanulást. Ami kirívó, hogy a 17 egyetemistából 10-en már PhD hallgatók, akik már bőven felnőttkorúak, amiből alapvetően az következtethető, hogy művelt, tanult emberek, illetve hogy egy bizonyos mértékig kénytelenek figyelni a politikai eseményeket, hiszen azok akár közvetlenül is komoly hatással lehetnek rájuk.

Ebből a 22 emberből 14-en voltak azok, akik szavazatot adtak le a legutóbbi választásokon abban az országban, ahol szavazati joguk van: a kitöltők közül pedig mindössze hárman középiskolások, így maradt 5 olyan is, aki egyszerűen nem ment el szavazni, avagy olyan országban él, ahol nincsenek parlamenti választások (Vietnám). Természetesen mindenki maga dönti el, hogy elmegy-e avagy sem, hiszen a magyar válaszadók között is volt olyan, aki nem szavazott, pedig mehetett volna, viszont egy későbbi diagramban majd látszik, hogy a külföldi válaszadók inkább érzik fontosnak az ilyen jellegű eseményeken való részvételt, mint a más típusú, alulról szerveződő eseményeken.

Végül pedig, a kitöltők közül 15-en, azaz nagyjából 70%-ban vallották magukat centristának, két afrikai kitöltő tartózkodott, négy baloldali, és mindössze egyetlen egy jobboldali válasz érkezett. Ebből az eredményből egyfajta elzárkózást észlelhetünk az identitással kapcsolatban – a baloldali válaszadók Norvégiából, Montenegróból, Szíriából és Izraelből származnak, a jobboldali válaszadó egy vallásos horvát fiatal, így a sok centrista megfajtás elosztódik a többi leginkább ázsiai és afrikai állampolgár között. Elzárkózás alatt azt kell érteni, hogy egyfajta „biztonságválasztás” is lehet a közép: nem mutat kifejezett elköteleződést sem érdeklődést egyik irányban sem, de mégis válasz. A különböző politikailag megkérdőjelezhető államokban élők gyakran már beleszületnek az adott helyzetbe, és amíg egyfajta béke adatott, a válaszok alapján nem jellemző semmiféle külön elhatárolódás egyik oldal felé sem, mert az a kérdőívek eredményein egyértelműen látszana – ahogy látszik mind az izraeli, mind a szír válaszból is, ahol mindkét helyen háborús konfliktusok zajlanak, és az onnan származók egyértelmű állást foglaltak.

Ezek alapján én úgy gondolom, hogy a külföldi vizsgált csoportnál nem is kifejezetten a nemtörődömség a jellemző, hanem egyszerűen a hazai helyzet olyan szintű bevésődése, amely nem kívánja a különböző politikai változások kifacsarását.

Szabó Andrea kutatása egyaránt kvalitatív és kvantitatív jellegű, mely a külföldi fiatalságra külön pontosan nem tért ki, csak összehasonlítás szintjén, de a magyar fiatalság politikai életével kapcsolatban talán a legjelentősebb magyar felmérésnek nevezhető. A FES 2021-es kutatásában nem egyedül Magyarország, hanem a V4 országok, illetve a balti országok 15-29 éves korosztálya vett részt, bár a dolgozatomban központjában kifejezetten a magyar eredmények lesznek számottevőek. Szabó Andrea, illetve a kérdőíveket és interjúkat felvevők nemcsak Budapesten, hanem Miskolcon, illetve Pécsen és környékén is végeztek terepmunkát, így a kutatás eredménye reprezentatívabbnak nevezhető, hiszen különböző

helyzetű régiókat vizsgált⁴⁴, így ezen kutatások a saját terepmunkám hiányosságait kiegészíthetik, mi több, egyéb sajátosságokra hívhatják fel a figyelmet.

III. 2. Mennyire követik a politikai életet a fiatalok?

Ténylegesen nehéz lenne megállapítani a vizsgált korosztály érdeklődését és részvételét a politikai eseményeken, hiszen egyrészt a legtöbben rejtve teszik azt – pl. hírek követésével, bejelentés nélküli aktivitással, pl. önkéntesen -, vagy szimplán hobbi szinten, tehát pontos adatot nem találunk a témával kapcsolatban. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a pedagógusokért szóló tüntetéseken diákok százezrei vonultak utcára, és tartanak élő láncot a mai napig, így abszolút nem mondhatjuk, hogy a jelenlétükről azért ne lenne adat, mert szimplán nem létezik. És erre, ha más nem is, a 2022-es magyar tüntetések ékes példát mutatnak.

Szabó Andrea legfrissebb kutatása szerint minden ötödik magyar fiatal érdeklődik a politika iránt: a rendszerváltás utáni kiábrándultság, ami nagyrészt jellemezte a fiatalságot, mintha megváltozott volna az utóbbi években, pontosabban a koronavírus járvány alatt. A kutatásból kiderül az is, hogy bár a magyar fiatalok között emelkedett a politika iránti érdeklődés, így is elmaradnak a V4-es országok fiataljaitól: a magyar esetben pontosan 50% az, aki nem érdeklődik a politika iránt, míg a többi 3 ország ugyanezen értéke 36-50% között mozog.⁴⁵

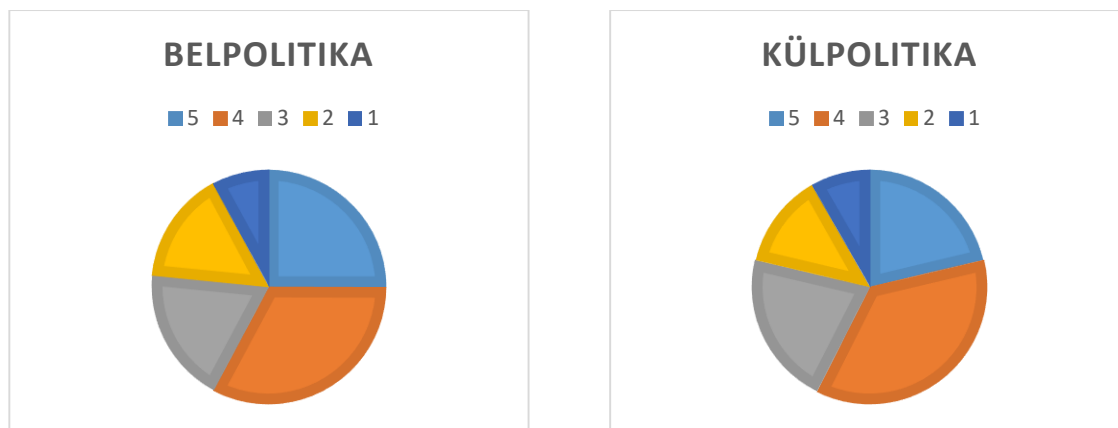
Ezzel szemben a saját kutatásom eltérő adatokat mutat: nagyjából 61% jelezte, hogy érdeklődik, és mindössze a magyar kitöltők nagyjából negyede jelezte, hogy ezzel ellentétesen érez. Ezek az adatok azért merőben eltérnek az eddig leírtaktól: miután a kutatásban leginkább egyetemista korú, illetve már munkában álló fiatalok szerepelnek, így elmondható, hogy az eredmények alapján a magasabb érdeklődés a nagyjából szavazókorúakat jellemzi: ez egyszerűen jelenthet negatívumot is, ugyanis a növekvő érdeklődést indokolhatja ezen korosztály elégedetlensége a jelenlegi politikai helyzetben, hiszen ha elégedettség lenne jellemző, minden rendben menne, valószínűsíthető, hogy az érdeklődők száma nem folyamatosan nőne, pont hogy inkább csökkenne.

Az alábbi diagramon a kitöltők válaszai láthatóak, melyben 5 a nagyon érdeklődőt, az 1 pedig a legkevésbé sem érdeklődőt jelenti.

⁴⁴ BÍRÓ-NAGY ANDRÁS – SZABÓ ANDREA: *Magyar fiatalok 2021. Elégedetlenség, polarizáció, EU-pártiság.* Friedrich-Ebert-Stiftung Budapest. Budapest, 2021. 5-9. pp.

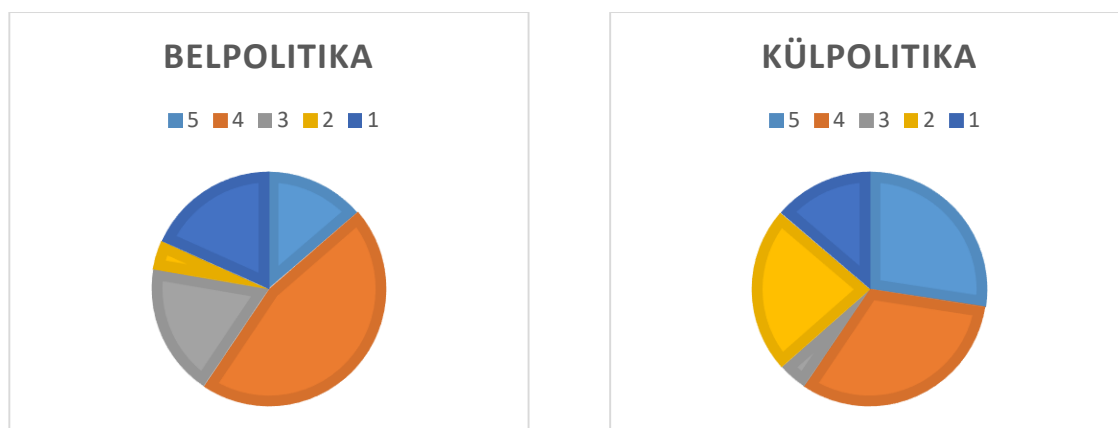
⁴⁵ BÍRÓ-NAGY, SZABÓ. 57. p.

2. ábra: Mennyire érdekli a magyar fiatalokat a bel és külpolitika?

A külföldi válaszadók eredményei máshogy alakultak. A kitöltőkről elmondható, hogy magasabb volt a külpolitika iránti elhivatott érdeklődés, mivel többen jelezték, hogy abszolút érdeklődők, mint a belpolitika esetében, viszont a belpolitikával kapcsolatban jóval kevesebben jelölték azt, hogy nem érdekli az őket. Összefoglalva tehát, míg a komoly érdeklődés nagyobb a külpolitika iránt, a belpolitika iránti nem érdeklődés mégis alacsonyabb. A diagrammokon a különbség egyszerűbben kiolvasható:

3. ábra: Mennyire érdekli a külföldi fiatalokat a bel és külpolitika?

Ezek az eredmények visszavezethetők a kitöltők hovatarozására: mint már fentebb említettem, leginkább ázsiai és afrikai származásúak, így a belpolitika iránti leginkább szolid, részben semleges és kevésbé érdektelenség magyarázható azzal, hogy a politika leginkább tabutéma, vagy esetlegesen elkerülhetetlen: ilyenre példa háborús helyzet, vagy komolyabb válságok. A külpolitika iránti érdeklődés pedig adott: a globális helyzet a fejlődő országokra jelentős hatással vannak, továbbá ezek a hírek „nagyobb rivaldafénynek”, azaz jelentősebb figyelmet kapnak (pl. gyakran vezető hír a globális politikát érintő kérdések), ugyanakkor a szignifikánsabb külpolitikai hírkövetést indokolhatja a jelenlegi világválság, az ukrajnai háború, korábban pedig a koronavírus-járvány követése is.

A politikai élet követése, abban való részvételhez nagyban hozzájárulnak a választásokon való részvételek. A 2018-as választásokon a 18. életévüket már betöltött magyar fiatalok, azaz a választójoggal rendelkezők 62%-a részt vett a szavazásokon, míg a vizsgált csoport 18%-a jelezte, hogy elmehetett volna, de nem tett így, ami a 4 ország között a legmagasabb arány. Ebből azért észlelhető, hogy bár az apolitikusság százalékos aránya igen alacsonynak tűnhet, nemzetközi összevetésben mégis látszik, hogy sajnos továbbra is magasnak mondható a választásokon való részvételt elutasítók száma.⁴⁶ Saját kvalitatív kutatásomban ennek okát többféleképpen jelölték/jelölhették: „*Minek menjek el, az én egyetlen szavazatom úgy sem számít, ráadásul nem követem a politikát eléggé ahhoz, hogy dönteni tudjak – majd a hozzáértők eldöntik helyettem*”, tehát a magas távolmaradók arányát indokolhatja egyszerűen ez a hozzáállás, ami leginkább a változás eljövételének reménytelenségét, illetve a politikától való elzárkózást sugallja.

A magyar kérdőívet kitöltők nagyjából fele gondolja úgy, hogy részvétele jelentős a fontosabb politikai eseményeken, mint pl. a választások, és mindössze negyed gondolja az ellentétét – ezzel szemben a külföldiek közül a 22-ből mindössze 4-en gondolják magukat fontosnak, és közel négyszer többen, pontosabban 15-en nem találják az ezen eseményeken való megjelenését fontosnak. Természetesen ebben benne van az is, akinek az államában nincsenek parlamenti választások: de ezen egyszerű adatokból is látszik az éles különbség belföld, illetve külföld között. Az itthoni választadókról, már megállapíthattuk, hogy egyre nagyobb mértékben érdeklődnek a politika iránt, ami indokolja a választásokon való részvételük fontosságának érzetét, a külföldi választadók válaszaiból pedig ismételten leolvasható a háttér, illetve a politika tabusága, továbbá a *politikai kiábrándultság* helyett inkább a *politikai kilátástalanság* jellemző, ami a kérdőíveim kitöltői között egy hatalmas különbséget jelent.

Ezentúl az egyéb politikai eseményeken, vagyis a demokratikus aktivitási formában való részvétellel vizsgálhatjuk a fiatalság politikai részvételét. Bíró-Nagy és Szabó 2021-es felmérése alapján a korcsoport harmada nem vett részt semmilyen politikai eseményen, ami Csehország és Lengyelországgal szemben több mint kétszeres értéket jelent, Szlovákiával szemben pedig közel kétszereset. Ezzel az eredménnyel tehát a magyar fiatalok ismételten messze elmaradnak a további négy ország fiatalságától.⁴⁷

⁴⁶ BÍRÓ-NAGY, SZABÓ. 61. p

⁴⁷ BÍRÓ-NAGY, SZABÓ. 63. p.

Az egyéb politikai eseményeken való részvétel a magyarok esetében, a saját kérdőívemben csak igen alacsony arányban kapott érdeklődő választ, még a semleges, illetve a nem válaszok összessége is több volt annál. Ezen események közé soroltam például a tüntetéseket és nemzeti ünnepeket is, amelyek tükrében ez az eredmény, főleg idén, kifejezetten érdekes: ha csak a tanártüntetések vesszük példának, adott időszakban diákok és fiatalok ezrei mutatták ki szolidaritásukat a pedagógusokért, de a válaszadók valamiért mégis alacsony arányban érzik ezen eseményeken való részvételüket fontosnak. Hasonló indokok érkeztek, mint a választásoknál: *minek menjek el, én úgy is csak egy vagyok a sok közül*.

Az egyéb politikai eseményeken való részvétellel kapcsolatos kérdéssorba a külföldi verzióban hiba maradt, ugyanis megmaradt az üresen hagyás opciója, amivel alapból 7-en éltek a 22-ből, ami már maga beszédes adat: részben levonható, hogy, ha nem kötelező egy ezzel kapcsolatos kérdésre válaszolni, akkor inkább nem is válaszolnak, de ha hozzávesszük azt, hogy további 10 kitöltő pedig nem tartja részvételét fontosnak, egy meglehetősen negatív következtetésre juthatunk: ezek alapján a kitöltők nagy része, több mint kétharmada tartózkodik az ilyesfajta véleménynyilvánítástól, míg pl. Európában, vagy egyszerűen a nyugati országokban igen gyakoriak a tüntetések, amiket akár nemcsak alapvető létszükségletek és egyenlőtlenségek indokolnak, hanem pl. a klímaválság is. Azaz, míg Nyugaton a tüntetések akkor is nagy népeket mozgatnak meg, ha azok nem valamiféle alapvető létszükséglet kielégítésére irányulnak, addig a nagyrészt ázsiai illetve afrikai válaszadók ódzkodnak ettől. Erre példa lehet a jelenlegi iráni helyzet, ahol is manapság gyakoriak a tüntetések, de azok legfőbb kiobbantója alapvető emberi jogok megsértése, ugyanakkor itt említhetők az ez évi Sri Lanka-i tüntetéseket, amiket az ország fokozódó válsága és nyomora váltott ki.

III. 3. A fiatalok tájékozottsága és legjelentősebb forrásai

A technológia fejlődésével az emberek legfőbb tájékozódási fórumai is megváltoztak, hiszen ma már ezeket főként nem a piac, vásár, vagy újságokon keresztül zajlik. A magyar kitöltők körében a közösségi média 45, az online hírportálok 41, a barátokkal való beszélgetés pedig 32 szavazatot kapott annál a kérdésnél, mely arra a forrásra kérdez rá, ahonnan a korosztály leginkább értesül a politikai eseményekről. A tradicionális források, mint például a TV a maga 19, az újság a maga 8 és a rádió a maga 1 szavazatával lényegesen eltörpül ezek mellett. Ugyanakkor kiemelném a családi háttérrel is, amely a válaszadók kicsivel kevesebb, mint felének, 45,9%-nak volt fő tudásszerzési háttére. Ebből látszik, hogy a politika egyre

kevésbé tárgyalt téma otthon, családi körben, az előző évszázaddal ellentétben. Szabó Andrea 2021-es kutatása szerint „*mindössze minden hatodik 15-29 éves beszélget gyakran a szüleivel vagy ismerőseivel a politikáról*”, amely interakciókról a szerző később megállapítja, hogy ezek általában negatív kontextusban történnek, a politika negatív jellemzői ragadnak meg, mint pl. a korrupció.⁴⁸

Bíró-Nagy András és Szabó Andrea adatfelvételében a politikai beszélgetéssel kapcsolatban is megjelenik egy fontos adat: a V4-es országok fiataljai között a magyar fiataloknál a legalacsonyabb ez az átlag, de ez nem azért van, mert kevés a gyakran beszélgetők aránya, sőt – sokkal inkább azért, mert Magyarországon jóval jelentősebb azok aránya, akik csak néha, vagy sohasem beszélgetnek ilyen témákról, továbbá igen jellemző, hogy azok folytatnak intenzív kommunikációt ezzel kapcsolatban, akik komolyan érdeklődnek a politikával kapcsolatban, és azok, akiket kevésbé érdekel vagy egyáltalán nem, igencsak csekély mértékű kommunikációt folytatnak.⁴⁹ Ezek alapján észrevehető, hogy a politikai témákkal foglalkozók, kommunikálók csoportja igen csekély, és igen zárt: akit nem érdekel a téma, nem kifejezetten fog beszélni róla, akit érdekel, az pedig sokat – így elkerülhetetlennek tűnik, hogy azok, akik sokat beszélnek a politikáról, olyanokkal fognak beszélgetni és ismerkedni, akik szintén.

Ugyan a közösségi média szerepéről később is eszik majd szó más értelemben, itt sem elhanyagolható a jelenléte, mint legfőbb értesülési fórum: a mai fiatalságban csak elszórva találunk olyat, aki ne rendelkezne valamilyen social media felülettel. Ezek az oldalakon akarva akaratlanul is bármikor találhatunk különböző híreket, sőt, jellemző, hogy legelőször a friss történések valamilyen közösségi média felületen megosztásra kerülnek, hiszen a legtöbb – ha nem mind – jelentős hírportál rendelkezik ilyen profillal. Így egykönnyen meglehet, hogy még ha nem is érdekel, és külön nem keres bizonyos dolgok után az illető, mégis tud róla, hiszen ezen oldalak algoritmusa előre veszi a világ fontos történéseit. Ugyanakkor az online hírportálok böngészése már egy fokkal nagyobb elhivatottságot igényel, hiszen ezekre az oldalakra külön rá kell keresni valamilyen célzattal: aki ezekről az oldalakról szerzi elsősorban a tudását, sanszos, hogy külön energiát fektet azok megszerzésére, és nem csak szembe ötlenek vele görgetés közben.

⁴⁸ BÍRÓ-NAGY, SZABÓ. 58. p.

⁴⁹ BÍRÓ-NAGY, SZABÓ. 58-59. p.

Ugyanakkor igen érdekes adat, hogy a magyarok közül 61-ből mindössze 2-en tüntettek fel valamilyen oktatási intézményt, és ebből mindkét válasz az egyetemi tanóra volt. Ez nem tűnik meglepőnek, de mégis az, hiszen a nemzeti köznevelési törvény huszadik, *A köznevelési intézmény működésének rendje* című fejezetének 24.§-nak 3. bekezdése, azaz „*A nevelési-oktatási intézmény helyiségeiben, területén párt, politikai célú mozgalom vagy párthoz kötődő szervezet nem működhet, továbbá az alatt az idő alatt, amíg az óvoda, iskola, kollégium ellátja a gyermekek, tanulók felügyeletét, párt vagy párthoz kötődő szervezettel kapcsolatba hozható politikai célú tevékenység nem folytatható*”⁵⁰, világosan tisztázza, hogy az oktatási intézményekben tilos bárminemű politikai tevékenység folytatása. Való igaz, hogy a tanárnak joga van a saját értékrendje szerint oktatni, viszont a tanulókat nem kényszerítheti annak elfogadására⁵¹, ebbe beletartoznak a pedagógus politikai nézetei is. Ezek alapján tehát levonható, hogy bár a jog szigorúan szabályozza egyrészt a köznevelési intézményekben a politikai tevékenységet, másfelől a pedagógusok részvételét az értékrendjük átadásában, de nem találunk olyan kizáró okot, amely tiltaná az aktuálpolitikai események megbeszélését, ismeretét.

Nyilvánvalóan ezekről a témákról nehéz a saját véleményről elvonatkoztatva beszélni, és legfőképp fiatal korban nagyon kell ügyelni arra, hogy a még befolyásolható korú fiatalok véleménye ne ezek alapján formálódjon ki. Úgy gondolom, hogy ezeket az eseményeket indokolt lenne az iskola keretein belül néha átbeszélni – gondolva itt nagyobb horderejű történésekre, pl. különböző választások eredményei, vagy jelen esetben az ukrán háború kitörése - ezzel is segítve a fiatalokat egy objektívebb, remélhetőleg árnyaltabb tudás megszerzésére, amely a jövőben segítheti őket a tájékozódásban, és valamilyen szinten az általános műveltséget is javítja, hogyha esetleg pl. egy választáson vesznek részt, kevésbé érezzék magukat elveszve.

A külföldi kérdőívek válaszaiban szintén a közösségi média volt a legfőbb forrás, ahogy az várható is volt. Ezt követte a családi körben való átbeszélés, majd a barátokkal történő kommunikáció. Az újságokra és az online hírportálokra meglepően kevés válasz érkezett be: újságokból mindössze ketten, hírportálokról pedig csak öten jeleztek vissza, szintúgy, mint a TV-ről. A család és barátok szerepét szeretném kiemelni, ugyanis ez ismét azt bizonyítja, hogy a vizsgált csoportban a legtöbben kissé elzárkóznak a témától és inkább az intim, saját,

⁵⁰ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. 20. fejezet, 24.§ 3. bekezdés

⁵¹ SZILÁGYI EMESE: *Politika az iskolában? – Az iskolai politizálás jogi keretei*. Jogi Fórum: <https://www.jogiforum.hu/cikk/2017/03/14/politika-az-iskolaban-az-iskolai-politizalas-jogi-keretei/> (Letöltés ideje: 2022. november 05.)

biztonságos szférájukban beszélnek meg azt, minthogy az interneten keresztül rákeressenek a különböző hírekre. Ezt a fajta intimitást fontosnak tartom hangsúlyozni, mert kiemeli, hogy a beérkezett válaszadók háttere mennyire is befolyásolja a kutatás végeredményét.

Az általános tudás felmérése a fiatalok körében egy igen lehetetlennek tűnő feladat, és miután Szabó Andrea felmérései erre nem tértek ki, illetve saját kvalitatív kutatásom nem megfelelő létszámot, továbbá mindkét esetben leginkább egy bizonyos csoportot (egyetemisták) érint, így az alábbi eredmények abszolút nem említhetők általánosnak, sem pedig reprezentatívnak az egész csoportra tekintettel. A kérdőívben nagyrészt különböző általános politikai tudást igénylő kérdéseket tettem fel, mindössze néhány olyan került a kérdéssorba, amely esetlegesen mélyebb ismeretet igényelne.

A kitöltők eredménye igen jó lett: abban a feladatban, melyben el kellett dönteniük, hogy az adott fogalmak jobb- vagy baloldalinak tudhatóak-e be, a lehetséges 244 jó válaszból összesen 200 jó válasz született, amely nagyjából 82%-os sikernek tudható be. A válaszok összegzésénél a liberális demokrácia elhelyezését kihagytam, mert a válasz a kérdésre nem egyértelmű.

Ezt a feladatot egy igaz-hamis követte, amelynek központjában különböző magyar politikai kérdésekre kellett választ adni a kitöltőknek mind a jelenkorból, mind a múltból, egyedül egy kérdés tért el a többitől, amely ugyanis az 1789-es francia forradalommal volt kapcsolatos. A válaszadók itt is szépen teljesítettek, a 305 maximumból 243-at értek el. Nagyobb bizonytalanságot itt az utolsó két kérdés okozott, melyből az egyik *„Az 1956-os magyar forradalom során a magyar nép a kommunizmus gyökerestől való eltüntetéséért küzdött”* állítás volt, amire a válaszadók harmada adott rossz választ: ennek oka lehet egyszerűen az is, hogy könnyű így értelmezni az '56-os fiatalok céljait, főleg ha nem túlzottan érdeklődő az illető a témával kapcsolatban. A másik kérdés a miniszterelnök feladatkörével volt kapcsolatos, melyre szintén a válaszadók harmada adta meg az ellentétes választ, viszont ez tényleg egy nehezebb kérdésnek minősül, mivel a miniszterelnök feladatkörét fejtegeti, amellyel az „átlagember” – nem a szó pejoratív értelmében – ilyen részletességgel nem feltétlen van tisztában, és ez a válaszokon is meglátszik ilyen formában.

Az utolsó két kérdés igazából két egyszerűbb, aktuálpolitikát érintő kérdés volt: a kitöltők 90,2%-a, azaz 55-en eltalálták, hogy a Fidesz-KDNP jobboldali eszmét követ, míg 2-en centristának, 4-en pedig baloldalinak jelölték, és bár kaptam visszajelzést, hogy mára ez már

nem feltétlen egyértelmű, az alapfelállást figyelembe véve így is meglepően magas volt a helyes választ adók száma.

A legvégső tájékozottságot felmérő kérdésben a jelenlegi köztársasági elnök személyére kérdeztem rá, ahol ismételten nagyszámú korrekt válasz érkezett: a 61-ből 51-en jól emlékeztek az idén - mint első magyar női köztársasági elnök – posztjára lépő Novák Katalin nevére, míg 5-en a korábbi köztársasági elnökre, Áder János, 5-en pedig a miniszterelnökre, Orbán Viktorra szavaztak.

Ezen adatok alapján tehát elmondhatjuk, hogy a megkérdezettek igen jó általános ismertséggel rendelkeznek a politikai életben. A kutatás egyik alaptézise így megdőlni látszik, mely szerint a mai fiatalság igen érdektelen és tájékozatlan a politikában: habár olyan mélyen nincs jelen a mindennapi életben, mint mondjuk az 1950-es évek elején – nincsenek államosítások, nem tanulnak a gyerek Rákosi-indulóra hajazó dallamokat, és nem tartanak Sztálinról képeket a nappali falán -, mégis azt vehetjük észre, hogy ezek a fiatalok igenis ismerik a körülöttük zajló eseményeket, és igen jelentős háttértudással jelentkeznek.

És mi a helyzet külföldön?

Nos, a röpké tudásfelmérőn az összesen elérhető 440 helyes válaszból mindössze 209 helyes válasz érkezett be, amely még 50%-nál is kevesebb. Kérdésekre röviden lebontva látható, hogy a legnagyobb gondot a jobb-baloldal elhatárolása okozta, ahol több esetben is előfordult, hogy közel fele-fele arányban választottak a kitöltők, pedig a mért adatok igen könnyen elválaszthatóak egymástól, tehát itt egyszerű ismerethiányról beszélhetünk. Ehhez hasonlóan, bár az első pár igaz-hamis igen jó eredményeket produkált, a kérdések vége felé ismét előfordultak a nagyjából 50-50% diagramok: az első három kérdés aktuálpolitikai volt, amelyet egészen egyszerűen meg lehetett oldani, ha a politikai eseményeket nem is követjük, és csak a hírek főcímeit olvastuk az elmúlt pár évben; a két rosszul sikerült kérdés közül az egyik a párizsi diáklázadások eredményével állt kapcsolatban, a másik a kínai gazdasági modellel, melyekről nem igazán cikkeznek manapság, inkább tényleges tudást feltételez a két kérdés; míg a legjobban sikerült feladvány a kommunizmussal volt kapcsolatban, amelyre a válaszadók 77%-a tudta a helyes választ.

Az igazán meglepő eredmények a fogalomismeretnél jelentek meg. A szlengekre viszonylag sok helyes válasz érkezett, viszont a bonyolultabb fogalmak, amelyek ismételten egyfajta háttértudást feltételeznek, mint például a kétkamarás parlament a maga 4, és a kollektív védelem a maga 6 szavazatával igen eltörpülnek. Maga a zöld párt fogalom okozta a

meglepetést: a 22-ből összesen 4-en találták el helyesen, hogy mit jelenthet az, pedig a neve igen beszédes.

Ezek alapján tehát elmondhatjuk, hogy a vizsgált külföldi csoport nem igazán rendelkezik alapvető ismeretekkel, tájékozottsággal a politikai életben, ugyanakkor ismét fontos tényező, hogy egyetlen egy válaszadó sem jelölte az oktatást, mint tudásának forrása. A közösségi média, a család és a barátok pedig nem feltétlen jelentenek pontos, vagy ilyesfajta mélyebb tudást: a cikkolvasás és a jelenlegi események átbeszélése nem fog biztos ismereti háttérrel biztosítani a fiataloknak, de ez nem is feltétlen szükséges pl. anyaországukban, vagy a mindennapi életben. Összességében tehát, nem nevezhető a vizsgált csoport tájékozottnak, kivéve, ha nagyobb horderejű aktuálpolitikai hírekről van szó.

III. 4. Egy aktív, és egy passzív magyar politikai résztvevő interjújának összehasonlítása

A kutatás sikerének érdekében felkértem két ismerőst, akik közül az egyikőjük aktívan részt vesz a politikai eseményekben, a másikat pedig egyáltalán nem érdekli az. A két interjú igen ellentétesre sikeredett, viszont mindkét alany kérte anonimitását: az egyszerűség kedvéért az érdeklődőt Péternek, a nem érdeklődőt pedig Pálnak nevezem majd.

Péter és Pál válaszaik már a kezdeteknél igen eltértek: Pál azzal kezdte a választ, hogy egyszerűen csak nem érdekli a politika, és ezért nem is vesz benne aktívan részt, mert van más, ami jobban érdekli, így inkább azokkal tölti ki szabadidejét. Állítása szerint a politika „túl depressziós”, amivel arra célzott, hogy az ilyen típusú hírportálokon a cikkek nagyjából 80%-a valamilyen negatív történetek, és nem lát belőlük kiutat: *„Mégis ki akarna folyamatosan szomorkodni?”*, kérdezte.

Ezzel ellentétben Péter egy szép, kerek választ adott arra, hogy miért is aktív szerepvállaló. Elmondása szerint gimiben még a témától teljesen bezárkózott, az nem befolyásolta a mindennapi életét, viszont egyetemen, ahol is jogásznak tanul, érezte, hogy elvárták tőle azt, hogy igenis naprakész legyen. Először csak olvasóként vett részt a politikai életben, viszont úgy érezte, hogy az értékrendje veszélyben van: keresztény nevelésben volt része, így alapértékei a római *föld, ház, templom*hoz hasonlóan a *hit, haza, család* lettek, amelyet véleménye szerint egyetlen magyar párt (pontosabban pártszövetség) képvisel, az pedig a Fidesz-KDNP.

Pál elmondása szerint valami drasztikusnak kellene történnie, ami kizárna minden egyéb lehetőséget (pl. ebben az évben rezsicsökkentés-mizéria készítette rá), hogy a hozzáállásán változtasson, és akár komolyabban híreket is olvasson. Péter aktív múltja viszont a Covid idejére datálható, amikor is a helyi Fidesz iroda képviselője felkereste, hogy szeretne-e önkéntesként szerepet vállalni. Akkoriban még csak telefonálgatott, azonban az idei választási kampányban már aktívan segédkezett, de a pártba magába soha nem lépett be. Ennek okaként azt állította, hogy az egyik oktatója a példaképe, aki bár miniszter volt, szintúgy nem lépett be egyik pártba sem.

Péter nagyon fontosnak tartja azt, amit csinál. Nagyon sok emberrel sikerült beszélgetnie, amelyet abszolút pozitív tapasztalatként élt meg, hiszen sokszor hallani, hogy az emberek mennyire nem nyitottak az ilyesfajta beszélgetésekre, főleg ha a jelenlegi magyar kormánypártról van szó. Bevallotta, hogy ezek mellett volt aki lecsapta a telefont, illetve aki nagyon kétkedett, és vitázni akart, harmadik típusban pedig a történeti emlékeiket elmesélőket emlegette. Péter végig igyekezett adatokkal és tényekkel alátámasztani állításait, amely nagyban elősegítette, hogy ilyen sok beszélgetésbe bonyolódhatott: természetesen volt, aki csak tisztelettudóan mondta neki, hogy ne haragudjon, de nem, ezt természetesen Péter hasonló tisztelettel fogadta, és elment, mert legkevésbé sem volt célja ráerőltetni az aláírást és semmi egyebet a másokra. Fiatalok, idősek egyaránt szóba elegyedtek ezen történések során, és elmondása szerint egyedül egy bácsi kergette el „diktatúrát” kiabálva. Ezt nagyon értékes adatnak gondolom, hiszen Péter ezekben személyes tapasztalatait mesélte el, amely merőben eltér az átlagban gondoltaktól, és az egyik alapvető hipotézisemtől is, hiszen a kutatás egyik fontos pontja, hogy a mai fiatalság mennyire érdektelen a politikai témával kapcsolatban, Péter elmondásában és történeteiben viszont megjelenik a fiatalok nyitottsága tájékozódás felé.

Egy külön kérdésben megkérdeztem Pétert, hogy van-e egyéb oka az önkéntes munkájának a szubjektív elemeken kívül – gondolva itt elsősorban anyagi juttatásokra – és azt válaszolta, hogy nem, nincs, az önkéntesek ezeket a munkákat mind teljesen ingyen és bérmentve vállalják. Egyedüli juttatása egy üveg pezsgő volt karácsonykor: számára sokkal fontosabb, hogy tájékoztathasson, és segítsen a különböző szociális programokon keresztül (időseket szállítottak az oltópontokra, stb...). A kapcsolatépítés sem volt elsőszámú pont: bár a helyi képviselővel mélyebb kapcsolatot ápol, az egyetem számára jóval jelentősebb szerepet kapott ilyen téren. Péter nem is igazán látott, és nem is lát ebben anyagi szempontból rációt, de nem is baj, hiszen nem ezért csinálja, nem ez motiválja a tevékenységeiben.

Pál saját magát pedig nem tartja túl fontosnak, hiszen ő is csak egy a kilenc millióból. Annyival korrigálta ezt az állítását, hogy tisztában van vele, hogy ezt a gondolatot már csak kevés választja el a „ló túloldalától”, mely szerint hiba azt gondolni, hogy „nem kell elmennem szavazni, hiszen én is csak egy vagyok a kilenc millióból”, mert minden szavazat ugyan olyan fontos, és akár egy szavazat is sokat jelenthet pl. egy népszavazáson.

Péter a kampányok folytán soha nem látott együttműködést tapasztalt a fiatal önkéntesek között, és abszolút nem érzi úgy, hogy a 2018-as adatok, melyek szerint a magyar társadalom mindössze 0,7%-a tevékenykedett aktívan politikai pártban vagy szervezetben⁵², kevés lenne. Ez nagyjából 600-650 ezer embert jelent, ami állítása szerint „bőven elég, még sok is”, illetve 2018 óta már nagyon sok minden történt. Pál viszont úgy gondolja, hogy tényleg kevés a fiatal a politikai életben, melyet azzal indokolt, hogy nehéz pálya és kapcsolatok kellenek hozzá, illetve ha valaki ezzel is szeretne foglalkozni, nem feltétlen találja meg a magának megfelelő pártot, mit tesz? Új pártot, véleménye szerint, nem egyszerű csinálni, rengeteg pénz, idő, stb., de nem igazán tud a folyamatról semmit. Továbbá úgy érzékelt, hogy az oktatásban sincs nagy szerepe a politikának, amely egyrészt a kutatásban már általam említett egyik állítást támasztja alá, másrészt személyes tapasztalat útján emeli ki, mennyire is hiányzik a politikáról való ismeretszerzés az oktatásból.

Azt, hogy miért nem vesznek aktívan részt a fiatalok a politikában, Péter három okkal indokolta: egyrészt, hogy a baloldali kormány a 2002-2008-as tevékenységével olyan szinten megelégtette magát az emberekkel, hogy rájuk azért nem fognak szavazni, a Fideszre azért nem, mert a fiatalság nagy része baloldali értékrendű, így nem fognak egy jobboldali kormányra szavazni; másrészt, mert hatalmas alternatívahiány problémával küzd a magyar politika, két egymással vívódó párton kívül túl sok egyéb lehetőség nem marad; harmadrészt pedig azért, mert az ilyen körben mozgó fiatalok hatalmas támadásoknak vannak kitéve. Péter is megemlítette, hogy volt olyan gyermekkori barátja, aki azért fordult el tőle, és támadta, mert felvállalta, hogy ő aktívan a kormánypártot támogatja.

A 2022-es tüntetések sikertelenségénél is két különböző nézőpontot halhattam. Pál szerint egészen egyszerűen nem érdekel elég embert a politika, sem pedig a többi ember jóléte ahhoz, hogy akár 1956-hoz vagy 1968-hoz hasonlóan több százezres tömeg tüntessen egyszerre. Az emberekből egyszerűen hiányzik az érdeklődés, hiszen úgy gondolják, hogy

⁵² MIKECZ DÁNIEL: *Semmit rólunk nélkülünk. Tüntetések, politikai aktivizmus az Orbán-rezsim idején.* Társadalomtudományi Kutatóközpont és Napvilág Kiadó. Budapest, 2020. 35. p.

minek menjenek ki, ha nem tesznek vele semmi hasznosat sem jót, és nem érnek el vele semmit. Péter ezzel szemben azt állította, hogy a baloldal egyszerűen olyan mértékben átpolitizált minden tüntetést, hogy az ellenkező értékrendűek megriadnak a kivonulástól, és nem mennek ki, még akkor is, ha egyértelmű az adatok alapján, hogy a pedagógusbéreket emelni kell, és a legtöbben egyetértenek a tanártüntetések céljával.

Az utolsó kérdésnél rákérdeztem, hogy problémának találják-e a kis létszámú politikai részvételt, és mit javasolnának a résztvevők számának növelése érdekében. Pál szerint ez igenis probléma, hiszen mi vagyunk az a nemzedék, akiknek kérdezni és kérdőjelezni kell, az utánpótlást pedig nagyon csekélynek gondolja. Ennek javítására az oktatás reformját ajánlotta, hogy a fiatalok nyitottabbak, és tájékozottabbak legyenek, és bevonhassák magukat a történelembe.

Ezzel szemben Péter pedig önmagát visszahivatkozva azt válaszolta, hogy nincs itt szó alacsony létszámról, pontosan az a hihetetlen összefogás miatt, amit a 2022-es választások során gyakorolt: az utánpótlási szükséglet megvan. De ha már ajánlani kellene valamit az integráció jegyében, szorgalmazta a Fidesz-KDNP-nek már bevált módszerét, ami szakkollégiumokban és különböző ifjúsági szervezetekben rejlik. Idézte Medgyessy-t, aki egy Partizán interjúban azt állította, hogy a baloldal hatalmas hibája az, hogy ezeket a különböző programokat és szervezeteket nem indították be anno, hiszen az alulról szervezkedés lehet a kulcs a fiatalság bevonásával kapcsolatban. De legfontosabb elemként mégis egy másik elemet emelt ki: a párbeszéd fontosságát, ami szerinte azért kulcsfontosságú, mert ha az ember látja a pozitív visszatükröződést másokon, akkor jó élményként raktározza el a történeteket, így nagyobb érdeklődéssel fordul a témához. Fontos egymás tisztelete, és a határok betartása, hogy együtt lehessünk mások, de mégis egyek, és mindenki előtt megnyílhatnak ugyanazon lehetőségek, mint előtte: utazás Strasbourgba, Erdélybe, vagy akár egy plenáris ülésre.

III. 5. A „red pill”, és egyéb internetes jelenségek

A korábban ismertetett adatok alapján, amelyből kiderült, hogy a megkérdezett fiatalok milyen nagy arányban használják a különböző internetes médiumokat (social media – 73,8%, online hírportálok 67,2%, ill. 2-en a tematikus Youtube-csatornákat jelölték) láthattuk, hogy manapság ezek a legelterjedtebb forrásai a politikai információszerzésnek.

Ezekből az adatokból is kitűnik, hogy a közösségi média szerepe, illetve a különböző politikai trendek, amelyek a médiából származnak, mennyire fontos szerepet játszanak az általános politikai tájékozottságban illetve hozzáállásban. Ennek ékes példája volt a vietnámi háború: az emberek elégedetlenségét és undorát jelentős mértékben az váltotta ki, hogy a média elterjedésével az emberek hozzáfértek több információhoz az eseményekkel kapcsolatban. Ez manapság nem változott: Instagramon, Facebookon, Twitteren, TikTokon bármikor láthatunk képet az ukrán háború, vagy egy terrorista bombázás áldozatairól, attól függetlenül, hogy ezeket a tartalmakat igyekeznek jelentős mértékben szűrni az oldalak fenntartói.

A politikai élet térhódítása akarva-akaratlanul különböző jelenségek elterjedését rántotta magával. Ilyen például a „red pill” is, amely egy, már létező kifejezés politikai változását jelenti. Alapvetően a jelentése az, hogy amikor az ember megtanul valami újat, az élete drasztikus fordulatot vesz: például egy marhahúst imádó ember megtudja, hogy a kedvenc marhafeldolgozó cégénél hogyan bánnak a vágásra ítélt marhákkal, és ez olyan szintű undort hoz benne napvilágra, hogy soha többé nem eszik ez után marhahúst, függetlenül attól, hogy abból a marhafeldolgozóból, vagy egy másiktól származik-e a hús.

Az internet mélyén kutatva, a „red pill” politikai szempontból azt jelenti, hogy valaki hall a szocialista eszme értelméről is mivoltáról, és ez olyan szinten befolyásolja a gondolkodását, hogy ezentúl elkötelezett kommunistává válik. De miért van ez így?

A Mátrix című filmben a piros pirula világot olyannak festi le, amilyen: ipari, amely szolgásgba döntötte az emberiséget, míg a kék pirula az abajgatott, kedvelt, vászonképes valóságot formázza, amely eltakarja a való élet szörnyűségeit. A piros pirula bevételel tehát az illető ráébred az igazságra, visszacsöppen a zord valóságba, amely ebben az értelemben egy kapitalista, kisemmiző világot jelent, melyben rengetegen szenvednek, és a gazdagok pedig kedvükre mulatnak.⁵³

Az internet továbbá különböző új fogalmak terjedését is elősegítette. Itt viszont meglepő adat, hogy a 61 magyar kérdőív kitöltő közül mindössze kb. fele, azaz 30 válaszadó tudta megnevezni mit jelent a „PC”, azaz a politikailag korrekt kifejezés, míg a „komcsi” szóra 49, a „libernyák” szóra pedig 46 helyes válasz érkezett. Ebből szintén azt láthatjuk, hogy

⁵³ TYE, CHARLIE: *The Matrix: how conspiracy theorists hijacked the 'red pill' philosophy*. The Conversation: <https://theconversation.com/the-matrix-how-conspiracy-theorists-hijacked-the-red-pill-philosophy-174935> (Letöltés ideje: 2022. október 31.)

míg a „PC” általában komolyabb témáknál megjelenő kifejezés (lásd: politikailag korrekt, ha egy filmben ugyan annyi fekete színész játszik, mint fehér), addig a vicces memekben, vagy félperces videókban, vagy egyéb lazább hangnemű posztokban hamarabb megjelenő gúnynevek a társadalom szélesebb köréhez jutnak el, ezáltal sokkal ismertebbnek nevezhetőek. Gúnynévből adódóan ezek viszont nem adnak többlettudást ill. mélyebb tájékozottságot az olvasóknak, leginkább csupán szókincs bővülésnek tudhatóak be.

Ugyanez a kérdés a külföldi kérdőívben pedig hasonló trendet láthatunk: a 22 kitöltő közül mindössze 1 a „PC”, 12 a „misogynist” (rövid jelentésben: nőgyűlölő), nagyjából 8 a „libtard” (a libernyák szó angol megfelelője) és 6 helyes válasz érkezett a „snowflake” (az internetes szlengben a túlérzékeny, mindenre megsértődő személyeket jelzi) fogalom magyarázatára. Bár a kitöltők száma mindössze harmada a magyar kérdőívet kitöltők számának, ez is jó példát statuál az előbbi állításomnak: az elterjedtebb, kevésbé komoly témában szereplő szleng/gúnyszavak különböző kifejezések jelentősebb ismertséggel rendelkeznek.

Ugyanakkor érdekes már csak a szín tiszta számadatokat is nézni: a kutatáshoz igyekeztem azokat a kifejezéseket felhasználni, amik általában a legtöbbször felmerülnek az interneten, a kitöltők igen „csekély” száma volt csak tisztában azok jelentésével, hovatartozásával kapcsolatban.

IV. Végösszegzés: a kutatás eredménye

A kutatást magát még 2021-ben kezdtem el, először csak a fiatalság megfigyelésével, a különböző hírek és internetes trendek követésével, amelyeknél észrevettem, hogy a legtöbb aktív résztvevő általában csak a poén szintjén vesz részt a politikában. A kutatás végére viszont a hipotézisem megdőlt: a kérdőívek eredményei, Péter interjúja és a 2022-es tüntetéseken való meglehetősen magas diákrésztétel (Magyarországon a pedagógustüntetések, iráni tüntetések stb.) láttán elmondható, hogy a fiatalság egyáltalán nem annyira tájékozatlan és tudatlan, mint ahogy az első látásra tűnhet. Ahogy már korábban említettem, nehéz megmondani az aktív politikai résztvevők számát, hiszen sokan csak rejtve teszik azt, viszont felmerül az a kérdés is, hogy kint nevezhetünk pontosan aktívnak?

A dolgozat végére megállapítható, hogy manapság nemcsak az jelenti a politikai aktivitást, ha valaki rendszeresen tüntetésekre jár, avagy pártnál tevékenykedik, vagy esetleg kivonul az egyéb politikai eseményekre illetve szavazásokra, hiszen a különböző technológiai

fejlődéseknek és globalizációnak köszönhetően már egyéb módokon is megtörténhet az aktív politikai részvétel, mégpedig az én magam által kitalált fogalommal jellemezve a *néma, de tettleges politikai részvétel*. Ez lényegében annyit tesz, hogy tájékozott, öntudatos és aktív politikai résztvevőnek nevezhető az is, aki részt vesz pl. adománygyűjtésekben, követi a politikai eseményeket, „up to date” az újdonságokkal, és *ezek alapján képes önálló politikai entitásként létezni, véleményt megfogalmazni*. Az ebbe a csoportba sorolható emberek nem feltétlen tűnnek fel aláírásgyűjtéseknél, de érdeklődést mutatnak, és az érdeklődésükkel megfelelő arányban tanulnak is.

Szabó Andrea, illetve a saját kutatásomból is kiderül, hogy Magyarországon létezik egy egyre inkább a politika iránt érdeklődő csoport, akik egyre kevésbé tartózkodnak ettől a témától, nemzetközi összehasonlításban pedig Szabó felméréseiből kiderül, hogy a V4-es országokhoz képest így is elmaradott az itthoni fiatalság, ami beszédes adat a másik 3 ország fiatalságáról is. Az én felmérésemben kikérdezett külföldiek eredményei, bár elsőre nem tűnhetnek igazán kiemelkedőnek, azért mégsem szabad teljesen alábecsülni azokat: az alapvető háttérük és helyzetükhöz képest igenis értékelhető, sőt, megfelelő adatok születtek. Bár egyértelműen nem központi téma a politika, továbbá észrevehetőek alapvető hiányosságok az afrikai, illetve keleti országok fiataljainak válaszaiban, több olyan válasz és hozzászólás, továbbá a kérdőív kitöltésére irányuló *hajlandóság* is kiemelkedő volt, de az kétségtelen, hogy válaszaikban meg-megjelentek különböző jelek a már említett politikai kilátástalanságra is.

Szóval hol is jár a mai fiatalság egykori társaihoz képest?

Magyarországon az 1956-os fiatalság mind életkörülmények, mind alapvető politikai tájékozódásban különbözött a mai fiatalságtól. Akkoriban az iskolákban Rákosi-indulót, illetve a kommunizmus csodáiról tanultak a nebulók, manapság ez – bár a törvény kifejezetten nem tiltja – a fajta szocializáció már teljesen már formátumban valósul meg, egy olyanban, amely messze nem olyan traumatizáló és erőltetett, mint egykor. A mai mindennapokban a diákok pl. *mémek* formájában tájékozódnak és kötődnek a politikához, nem pedig egy, a rendszer által előírt módon. Ezek természetesen nem feltétlen rendelkeznek igazságtartalommal, de arra megfelelőek, hogy egyfajta diskurzust indítsanak.

Az 1956-os fiatalságra nem kifejezetten a politikai kiábrándulás jellemző, hiszen a forradalom célja nem a szocializmus kiirtása volt, sokkal inkább rájuk is a politikai kilátástalanság jellemzőjét alkalmaznám: a generációs, illetve személyes traumák és

általános nyomor eredményeképpen létrejött egy olyan forradalom, ahol akár 14 évesen is az életüket adták volna a változásért, ami számos esetben meg is történt. Ez az a pont, amelyben a külföldi válaszadók is hasonlítanak az 1956-os fiatalságra: legtöbben hasonló példákat említettek, amiért utcára vonulnának, ld. *ha a családom és saját biztonságom veszélynek lenne kitéve*.

Ezzel ellentétben a kommunizmus sikertelensége, a rossz válságkezelés és a káoszos itthoni politika után a magyar fiatalságra inkább a kiábrándulás vált jellemzővé. Még egy véres forradalom sem volt elég a szabadság kivívására, továbbá a politikai élet – a politikai civil társadalmakat egyaránt beleértve – mindössze Kádár Jánosból, és a pártból állt, a közös kompromisszumnak megfelelően, továbbá a látszólagos jólétnek köszönhetően nem igen alakult ki az önálló politikai egyén gondolata, sem pedig az önálló politikai vélemény.

Manapság ez azért már máshogy alakul: a kiábrándulás egyre inkább fakul, az érdeklődés egyre inkább nő. A különböző szabadságjogok és az egyenlőségnek köszönhetően a fiatalságban egyre inkább elterjed a politikai hovatartozás gondolata, ebbe beleértve mind az elégedettséget, mind az elégedetlenséget is. Kirívó különbség 1956 és 2022 között viszont az összefogás hiánya, de itt ismét kiemelendő, hogy egykor igen is jellemző volt az életveszély, viszont manapság ez már azért nem mondható el.

Az összefogás hiánya pedig a tüntetések sikertelenségében teljesedik ki: való igaz, hogy egyre nagyobb az érdeklődés a pedagógusok helyzetének javítása érdekében, de valahogy mégis csak részeredményeket sikerül elérni: a pedagógusok bérét csak 2024-ben fogják emelni, és továbbra is sorra távolítják el pozícióikból azokat, akik élnek a sztrájkjogukkal. Az augusztus 20-i gazdatüntetések elmaradtak, továbbá az idén szintúgy nagy port kavaráó KATA tüntetések sem jártak sikerrel, hiába tűnt úgy az internetes követőtáboruk miatt, hogy a legtöbben kiállnak a sérültek mellett.

És itt ismét megemlíteném Szabó Andrea egyik megállapítását: azok, akik érdeklődnek a politika iránt, gyakran fognak beszélni róla, ezért tűnhet úgy a különböző internetes platformokon, hogy egyes eseményeknek nagy a támogatottsága. Akit érdekel, kommenttel, kiáll, akit nem érdekel, leginkább csak tovább görget, így a támogatottság pontos megállapítása ezáltal igen torz lehet.

A dolgozat utolsó eleme pedig az 1968-as párizsi fiatalság, melynek elemei több esetben is hasonlítanak inkább a magyar kérdőív kitöltőkre, mint a külföldiekre. A párizsi diákokra is inkább egyfajta kiábrándulás jellemző, mint amivel már jellemeztem a magyar fiatalságot:

akkoriban az egyetemek és szociális élet elavultsága, továbbá a kapitalizmusban való csalódás volt inkább számottevő, hiába beszélhetünk egy viszonylagos jólétről.

Ha ezeket vesszük számításba, arra a következtetésre juthatunk, hogy párizsi fiatalság és lázadásuk meglehetősen hasonló mai viszonyításban is – manapság Nyugaton is több tüntetés születik elégedetlenségből és reformokért, mint mondjuk alapvető emberi jogok védelméért (természetesen erre is van példa, a 2020-as BLM mozgalmakat is a rendszerben rejlő rasszizmus elleni fellépés motiválta), mint mondjuk a klímavédelmi tüntetések, vagy az USA-ban a fegyvertartással kapcsolatos fellépések. Bár 1968 szellemisége a mai napig rendkívül jelentősnek bizonyul, pl. a nemi egyenlőségben, vagy a különböző ezoterikus tanok elismerésében, az elmúlt pár évtizedben nem zajlott sok olyan tüntetés, amelynek eredményét ilyen mértékben észlelhetnénk. Ettől függetlenül volt ilyenre példa, mint mondjuk a különböző LMBT tüntetések sikeressége, az egynemű házasságok több országban való elfogadása stb.

Ugyanezen az alapon észrevehetjük azt is, hogy már maguk a különböző eszmék és gondolatok is hasonló módon terjedtek szét: a média fejlődése egyrészt hozzáférést biztosított a háború brutalitásához, másrészt a maradi eszméktől – ami manapság is jellemző az idősebb generációkra, miután teljesen más szocializációban részesültek – való eltávolodás, és a tényleges *változás, reform, felfrissülés* volt az, ami a diáklázadásokat mozgatta, amely kulcsszavak a jelenlegi lázadásokat is megfelelően jellemzik.

A dolgozatom végezetéül tehát az alábbi következtetésre jutottam: akármennyire is tűnik a mai fiatalság érdektelennek, továbbá nemtörődömnek az előző századi társaikhoz képest, ez még sem bontható le egy ennyire egyszerű formában. Úgy gondolom, hogy a média megjelenése, és az egyéb politikai terek – ami már nem csak a harctér, vagy esetleg az utca, alkalomadtán a parlament – megváltozásával új platformot nyert a politika iránti érdeklődés, a politika fontossága a mindennapi életben, továbbá az egyének politikai öntudata és alapvető tájékozottsága, de egy biztos: a mai fiatalság nem nevezhető elbutultnak.

Irodalomjegyzék

Nyomtatott források:

1. 1956 plakátjai és röplapjai. Október 22.-november 5. Zrínyi Kiadó. Budapest, 1991. 16. p.
2. 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről. 20. fejezet, 24.§ 3. bekezdés
3. BAJOMI IVÁN: *1968 hatása a francia oktatásügyre*. Educatio, 2018, 27 (3). 430. p.
4. BAJOR PÉTER: *Akadémiai Kézikönyvek*. In: Salamon Konrád (főszerk.): Világtörténet. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2006. 1041-1043. pp.
5. BAUER BÉLA, PILLÓK PÉTER, RUFF TAMÁS, SZABÓ ANDREA, SZANYI F. ELEONÓRA, SZÉKELY LEVENTE: *Magyar Ifjúság Kutatás 2016*. Új Nemzedék Központ. Szeged, 2016. 6. p.
6. BÍRÓ-NAGY ANDRÁS – SZABÓ ANDREA: *Magyar fiatalok 2021. Elégedetlenség, polarizáció, EU-pártiság*. Friedrich-Ebert-Stiftung Budapest. Budapest, 2021. 5-63. pp.
7. KENDE PÉTER: *Mi történt a magyar társadalommal 1956 után?* In: Évkönyv XI. – 2003. Magyarország a jelenkorban. 1956-os Intézet. Budapest, 2003. 13. p.
8. MIKECZ DÁNIEL: *Semmit rólunk nélkülünk. Tüntetések, politikai aktivizmus az Orbán-rezsim idején*. Társadalomtudományi Kutatóközpont és Napvilág Kiadó. Budapest, 2020. 35. p.
9. *Pallavicini-Andrássy Borbála kitelepítési és 1956-os naplója*. Gondolat Könyvkiadó. Budapest, 1990. 232. p.
10. ROMSICS IGNÁC: *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó. Budapest, 1999. 387. p.
11. ROMSICS IGNÁC: *Magyarország története a XX. században*. Osiris Kiadó. Budapest, 2000. 393-394. pp.
12. SOMLAI PÉTER: *1968: Kudarcc és győzelem*. Educatio/2018/27 (3) 373-374. pp.

Internetes források:

1. BÉKÉS CSABA: *A szovjet blokk és a hidegháború, 1945-1991*. Rubicon Online: <https://rubicon.hu/cikkek/a-szovjet-blokk-es-a-hideghaboru-1945-1991> (Letöltés ideje: 2022. június 12.)
2. BENCSIK PÉTER: *Politikai eszmék és ideológiák a 20. században*. Elektronikusan elérhető: http://eta.bibl.u-szeged.hu/463/10/politikai_eszmek_ideologiak.pdf (Letöltés ideje: 2022. január 18.)
3. BIHARI DÁNIEL: *A fiú fáklyaként égett el a magyar szabadságért*. 24.hu: <https://24.hu/tudomany/2019/01/20/martir-bauer-sandor-kommunizmus-karaktergyilkossag/> (Letöltés ideje: 2022. június 21.)
4. GRAY, JOHN: *How The West Embraced Chairman Mao's Little Red Book*. newstatesman.com: <https://www.newstatesman.com/long-reads/2014/05/how-west-embraced-chairman-mao-s-little-red-book> (Letöltés ideje: 2022. június 21.)
5. HALMOS FERENC: *Nagy Imre reformja*. Elektronikusan elérhető: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/pannon-pannon-enciklopedia-1/a->

- [magyarsag-kezikonyve-2/a-magyarsag-tortenete-520/diktaturabol-a-forradalomba-8C1/nagy-imre-reformja-8E0/](#) (Letöltés ideje: 2022. március 22.)
6. *Hiányzó lapok 1956 történetéből. Dokumentumok a volt SZKP KB levéltárából.* mek.oszk.hu: <https://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/tablazat/tabhalot.htm> (Letöltés ideje: 2022. április 03.)
 7. index.hu: *A '68-as diáklázadások vezére helyesli az SZFE-s egyetemfoglalást.* Elektronikusan elérhető: https://index.hu/kulfold/2020/09/09/a_68-as_diaklazadasok_vezere_helyesli_az_szfe-s_egyetemfoglalast/?fbclid=IwAR1h7_BTjMKE19k7Tx6zx_yVudhRlr3fwkYRE-P5OVdRhWnwCqQIDHWmC5Y (Letöltés ideje: 2022. január 31.)
 8. KELLER-ALÁNT ÁKOS: *Kevésbé aktívak, de nagyon előítéletesek a magyar fiatalok.* Szabad Európa. Elektronikusan elérhető: <https://www.szabadeuropa.hu/a/kevesbe-aktivak-de-nagyon-eloitetesek-a-magyar-fiatalok/31139371.html> (Letöltés ideje: 2022. november 03.)
 9. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *A 15-29 éves fiatalok foglalkoztatása (2004-2019).* Elektronikusan elérhető: https://www.ksh.hu/thm/2/indi2_4_1.html (Letöltés ideje: 2022. november 03.)
 10. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL: *Házasságkötések, válások.* Elektronikusan elérhető: https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html (Letöltés ideje: 2022. november 03.)
 11. LĂZESCU, ALEXANDRU: *Miért válik Nyugaton egyre vonzóbbá a szocializmus és a kommunizmus?* foter.ro: <https://foter.ro/cikk/miert-valik-nyugaton-egyre-vonzobba-a-szocializmus-es-a-kommunizmus/> (Letöltés ideje: 2022. január 31.)
 12. MEK.OSZK.HU: *Magyarország a XX. században: I. kötet: Magyarország vesztesége a második világháborúban:* <https://mek.oszk.hu/02100/02185/html/74.html> (Letöltés dátuma: 2022. március 16.)
 13. MIHĂIEȘ, MIRCEA: *'68 és a baloldal büntethetlenségének vélelme.* Foter.ro: https://foter.ro/cikk/20180720_68_es_a_baloldal_buntethetlensegenek_velelme/ (Letöltés ideje: 2022. január 30.)
 14. MULT-KOR.HU: *Benzininjekció, néma talpak és Mengele – ártatlan volt-e Tóth Ilona?* Elektronikusan elérhető: <https://mult-kor.hu/benzininjekcio-nema-labak-es-mengele-artatlan-volt-e-toth-ilona-20170703> (Letöltés ideje: 2022. április 03.)
 15. MÚLT-KOR/MTI-PANORÁMA - PIETSCH JUDIT, SAJTÓADATBANK: *50 éve robbant ki a szuezi válság.* Elektronikusan elérhető: <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=15288&pIdx=1> (Letöltés ideje: 2022. április 2.)
 16. SULÁK PÉTER SÁNDOR: *A "Politique Grandeur" végnapjai – adalékok az 1968-as francia diáklázadások társadalmi hátteréhez.* újkor.hu: <https://ujkor.hu/content/politique-de-grandeur-vegnapjai-adalekok-az-1968-francia-diaklazadasok-tarsadalmi-hatterezhez> (Letöltés ideje: 2022. január 27.)
 17. SULÁK PÉTER SÁNDOR: *A „változás szele” – az újbaloldali diákság 1968-as forradalmi megmozdulásai Franciaországban.* Elektronikusan elérhető: <https://ujkor.hu/content/valtozas-szele-az-ujbaloldali-diaksag-1968-forradalmi-megmozdulasai-franciaorszagban?fbclid=IwAR03MHYAs2-ywFaeBLy6XpneQABu2ju2u0qlbEK9cHL3BIC49jOajiq23Q> (Letöltés ideje: 2022. január 25.)

18. SZILÁGYI EMESE: *Politika az iskolában? – Az iskolai politizálás jogi keretei*. Jogi Fórum: <https://www.jogiforum.hu/cikk/2017/03/14/politika-az-iskolaban-az-iskolai-politizalas-jogi-keretei/> (Letöltés ideje: 2022. november 05.)
19. SZÖLLŐSSY DÁNIEL: *9 kevésbé ismert részlet az 1956-os forradalomról*. szeretlekmagyarorszag.hu: <https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/multunk/9-kevesbe-ismert-reszlet-az-1956-os-forradalomrol/> (Letöltés ideje: 2022. április 2.)
20. TIMETOAST.COM: *56-os forradalom eseményei*. Elektronikusan elérhető: <https://www.timetoast.com/timelines/56-os-forradalom-esemenyei> (Letöltés ideje: 2022. június 13.)
21. TYE, CHARLIE: *The Matrix: how conspiracy theorists hijacked the 'red pill' philosophy*. The Conversation: <https://theconversation.com/the-matrix-how-conspiracy-theorists-hijacked-the-red-pill-philosophy-174935> (Letöltés ideje: 2022. október 31.)
22. WILLISHER, KIM: *'May 1968 was a revolution – now the violence is just frightening'*. theguardian.com: <https://www.theguardian.com/world/2018/dec/08/daniel-cohn-bendit-gilets-jaunes-macron-may-68-paris-student-protest> (Letöltés ideje: 2022. január 27.)